

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CZ.1.07/1.2.17/02.0035

„Vzdělávání pedagogů v oblasti speciální pedagogiky a multikulturní výchovy s cílem prevence rasismu a xenofobie a tvorba metodik pro práci s dětmi a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v těchto oblastech na základních a mateřských školách“

**Praktická příručka speciální pedagogiky pro
mateřské školy a první stupeň základní školy**

Realizátor projektu:

**Základní škola a Mateřská škola Brno, Merhautova 37,
Merhautova 37/932
613 00 Brno**

Partner projektu:

**Základní škola Boskovice, okres Blansko
nám. 9. května 8
680 01 Boskovice**

PODĚKOVÁNÍ

Autorský kolektiv děkuje všem pedagogům, kteří přispěli svými zkušenostmi a příklady dobré praxe k vytvoření této publikace.

Obsah

Úvod

1. Speciální pedagogika, speciálně pedagogické pojetí integrace
2. Speciálně pedagogická diagnostika, dotazníky
3. Pedagogicko-psychologické poradenství
4. Integrace a inkluze
5. Specifické poruchy učení a poruchy chování
6. Podmínky vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování
7. Reeducace specifických poruch učení
8. Reeducace dyslexie
9. Reeducace dysgrafie
10. Reeducace dysortografie
11. Reeducace dyskalkulie
12. ADHD
13. Postavení cizího jazyka ve vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení
14. Přípravná třída pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí
15. Vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním
16. Narušená komunikační schopnost
17. Vzdělávání žáků s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním
18. Vzdělávání žáků se zrakovým postižením
19. Vzdělávání žáků se sluchovým postižením
20. Vzdělávání žáků s mentálním postižením

Použitá literatura a zdroje

Přílohy

- Příloha č. 1 - Letáček Poruchy chování
- Příloha č. 2 - Letáček Specifické poruchy učení
- Příloha č. 3 - Letáček Každý má právo se vzdělávat
- Příloha č. 4 - Dotazník pro rodiče

Úvod

Motto: Je zřejmé, že děti potřebují poznat své schopnosti, aby si vybudovaly sebedůvěru. Každé dítě však zároveň potřebuje vědět, že o jeho osobnost někdo stojí bez ohledu na jeho schopnosti.

Dorothy Corkille Briggsová

Do běžného vzdělávacího proudu jsou dnes stále častěji zařazovány děti, které mají nějaký handicap. Cílem této příručky o speciální pedagogice je, aby nejen pedagogové, ale i rodiče a ostatní žáci uměli tyto děti přijmout, naučili se s nimi žít a pracovat. Aby slovo integrace neexistovalo pouze na papíře, ale aby skutečně plnilo svůj smysl. Především pedagogy chceme seznámit s tímto procesem a s možnostmi a způsoby práce se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

V příručce naleznete i témata zabývající se definováním specifických poruch učení, jejich projevy a reedukací. Tato problematika se těší v dnešní době velké pozornosti nejen pedagogů, ale i široké veřejnosti. Neumět dobře číst a psát znamená mít omezené možnosti získávat informace a mít tedy i omezenou možnost dalšího vzdělávání.

Kromě dětí se specifickými poruchami učení se vzdělávají na základních školách i žáci s poruchami chování, které u nich již byly diagnostikovány nebo které se projeví až v průběhu školní docházky. Poruchy chování jsou velmi široká oblast a takto postižených dětí stále přibývá. Naším cílem je naučit se odlišit poruchu chování specifického charakteru od „neposlouchání“ a dát návod, jak k takovému jedinci přistupovat.

Do běžných škol také stále více přicházejí děti s jiným zdravotním postižením, např. tělesným, smyslovým nebo mentálním. Je to především v menších městech a vesnicích, kde nejsou speciální školy. Děti by musely dojíždět nebo bydlet na internátě a byly by tak vytrženy z rodinného prostředí. Rodiče si také přejí, aby děti vyrůstaly a učily se v přirozeném prostředí a se svými vrstevníky. Proto se tato příručka zabývá i touto problematikou.

U řady lidí, pedagogy nevyjímaje, mohou odlišnosti vzbuzovat nedůvěru či nevoli. Totéž platí i o dětech. Proto jsou ke každému tématu přiřazeny aktivity, především hry, při kterých se žáci učí tyto předsudky vůči postiženým spolužákům překonávat. Pomocí těchto aktivit a her mají žáci možnost zjistit, že to jsou „normální kluci a holky“ a naučí se s nimi žít a spolupracovat. Mnohdy zjistí, že např. spolužák dyslektik je velice zručný či jinak nadaný, že spolužák na vozíčku má velké znalosti z některé oblasti a že má také co „nabídnout“.

Proto je velmi důležité budovat vstřícné prostředí, které pomáhá zvyšovat sebedůvěru jednotlivců i posilovat soudržnost třídních kolektivů.

Doufejme, že tato příručka pomůže takové prostředí vytvářet.

Brno, únor 2015

kolektiv autorů

1. Speciální pedagogika, speciálně pedagogické pojetí integrace

Speciální pedagogika je věda o zákonitostech speciální výchovy a speciálního vzdělávání jedince, který trpí handicapem (závady, oslabení, odchylky, poruchy, vady, postižení). Zabývá se výchovou a vzděláváním jedinců všech věkových skupin postižených tělesně, duševně, smyslově a společensky.¹ Cílem speciální pedagogiky je maximální rozvoj osobnosti a maximální stupeň socializace.²

Speciální pedagogika se zaměřuje na děti se specifickými vzdělávacími potřebami, např. zdravotně nebo sociálně znevýhodněné, které potřebují podporu v oblasti výchovy, vzdělávání, při pracovním či společenském uplatnění a vyžadují proto zvláštní přístup.

Za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou považováni žáci se:

1. **zdravotním postižením** – zrakovým, sluchovým, tělesným, mentálním, autismem, vadami řeči, postižením více vadami a specifickými poruchami učení nebo chování,
2. **zdravotním znevýhodněním** - žáci zdravotně oslabení, dlouhodobě nemocní a s lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování,
3. **sociálním znevýhodněním** - žáci z rodinného prostředí s nízkým sociokulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu.³

Patří sem i žáci nadaní a mimořádně nadaní.⁴

Inkluze

Cílem inkluze je zařazení všech dětí do jedné třídy, ve které učitel vytváří rovnocenné podmínky pro všechny děti, a tak uspokojuje vzdělávací potřeby všech žáků.

Speciálně pedagogické pojetí integrace

Integraci chápeme jako zařazení postiženého dítěte do běžné třídy mateřské, základní a střední školy. Cílem integrace je plné sociální včlenění zdravotně postižených žáků do běžných škol. Pojem integrace musíme chápat i jako integraci společenskou. Je to schopnost zdravotně postiženého jedince žít plnohodnotným životem ve společnosti „zdravých“. Je důležité, aby

¹ MONATOVÁ, L. Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska. Brno: Paido, 1998.

² PIPEKOVÁ, J. (Ed.) Kapitoly ze speciální pedagogiky. Brno: Paido, 1998.

³ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

⁴ Školský zákon č. 472/2011 Sb. <http://www.msmt.cz>

byl handicapovaný jedinec ihned po objevení vady začleněn mezi zdravé lidi a necítil se izolován od společnosti.⁵

Podmínky úspěšné integrace:

- péče o postiženého jedince od narození
- včasná diagnostika
- právo pobývat ve své rodině (ne ve speciální škole daleko od bydliště)

Cílem pedagogického snažení je úplná integrace handicapovaných žáků. Aby se integrace zdařila, musí ji předcházet soubor podmínek, za kterých lze žáka s handicapem do školy přijmout. Škola i třída musí být žákovi dostupná bez nadměrné participace okolí. Materiální vybavení školy musí odpovídat takové úrovni, aby byl dopad postižení co nejefektivněji eliminován. Důležitá je také připravenost pedagoga, který bude usilovat o bezproblémové přijetí žáka mezi spolužáky.⁶

Aktivity k budování vstřícného prostředí ve škole:

1. Vytvoření dobrého klimatu třídy

1. krok – dítě 2x tleskne a řekne své jméno, podívá se na spolužáka, 2x tleskne a řekne jméno spolužáka, ten 2x tleskne a řekne své jméno a vybírá si dalšího.

2. krok – ubrus/prostěradlo – děti se rozdělí do dvou skupinek a očíslijí se (každé dítě má své číslo), skupinky musí být stejně početné (v nejhorším může jít některé dítě dvakrát). Mezi děti ve skupinkách natáhneme ubrus/prostěradlo, aby na sebe neviděly, a říkáme čísla – dítě s tím číslem udělá dva kroky vpřed – stojí tak proti sobě dvě děti, které na sebe přes zástěnu nevidí. Na pokyn dáme zástěnu dolů a děti mají za úkol co nejrychleji říci jméno svého spolužáka.

3. krok – stojíme v kruhu, krok vpřed udělá ten, kdo... (např. má sourozence, ...). Něco se o dětech dozvíme, krátce se můžeme děti doptat (sestra, bratr, jeden/více sourozenců...).

Hry pro integraci:

„Židle vedle mě je volná a já si přeji, aby si na ni sedl Jakub, protože“ Zdůvodnění je na dětech.

⁵ PIPEKOVÁ, J., VÍTKOVÁ, M. Sociálně pedagogické aspekty ve speciální pedagogice. Brno: Paido, 1996.

⁶ VÍTKOVÁ, M. (ed.) Integrovaní speciální pedagogika. Brno: Paido, 2004.

„ Až já pojedu do Ameriky, vezmu si s sebou....“ Je to hra postřehová, dítě musí vždy říci věc, která začíná stejným písmenem jako jeho křestní jméno. Pokud řeknou něco jiného, do Ameriky je nepustí. Je třeba, aby hru znalo více dětí v kruhu, a také zdůraznit, že se oslovujeme křestními jmény.

Pro seznámení je také možné vytvořit dvojice, které se shodně jmenují. Oba se navzájem informují o zálibách a zájmech a potom ostatním řeknou, co se dozvěděli o novém kamarádovi. Mohou se k sobě přiřazovat také podle barvy oblečení, bydliště, prostě tak, aby nikdo nezbyl.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

Úvodní část „ Speciální pedagogika“ je prvním tématem současného projektu. Je určena zejména pedagogům, kteří mohou nabízené inkluzivní aktivity využívat při práci se žáky. Tyto aktivity mohou využívat učitelé i v nově vzniklých kolektivech.

Vzhledem k narůstajícímu počtu dětí se SPU i dětí integrovaných z jiných důvodů chápou všichni učitelé potřebu vzdělávání v této oblasti a chtějí se vzdělávat. To je velmi pozitivní zjištění. Je třeba, aby věděli, jak tyto děti co nejefektivněji vzdělávat, a naučili se ve spolupráci s ostatními žáky ve třídě, jak se k těmto „jiným“ dětem chovat.

Největší diskuzi vyvolalo zařazování dětí s mentálním postižením do běžného vzdělávacího proudu. Tyto děti se vzdělávají podle jiných ŠVP a musí mít i jiný rozvrh. Dalšími diskutovanými otázkami bylo zařazování dětí s vývojovými poruchami chování a nárůst dětí se SPU, hlavně na nižším stupni. Mnozí učitelé se brání zařazování většího počtu žáků integrovaných nebo se SPU do jedné třídy.

Učitele zajímají metody reedukace těchto poruch. Většina žáků je zařazena do DYS-studií, ale pracovat podle speciálně pedagogických metod by měli i ostatní učitelé. Proto byly aktivity k ověřování tématu učiteli vnímány velmi dobře. Pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami je důležité vytvořit vstřícné prostředí a pozitivní naladění třídních kolektivů vůči nim i vůči sobě samým.

Učitelům byla doporučena publikace Jack Canfield, Harold Clive Wels „ Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků“.⁷ Tato kniha nabízí více než sto her, které se dají využít ve vyučování. Pro toto téma se hodí především první část „Budování vstřícného prostředí“, která obsahuje 35 her, ze kterých si učitelé mohou vybírat podle věku žáků a klimatu třídy.

⁷ CANFFIELD, H., WELS HAROLD, C., Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků, Portál 1995.

2. Speciálně pedagogická diagnostika, dotazníky

Diagnostika slouží ke zjišťování handicapů v různých oblastech vývoje jedince. Cílem diagnostiky je stanovení úrovně vědomostí a dovedností, charakteristika poznávacích procesů, sociálních vztahů, osobnostních charakteristik. Diagnostiku lze provádět v běžné nebo specializované třídě, kdy jde o sledování dlouhodobé, ovlivněné atmosférou školy, třídy, osobností učitele, zahrnuje i srovnání se žáky téže třídy. Speciálně pedagogická diagnostika se provádí na specializovaném pracovišti na podkladě zprávy ze školy (školní dotazník). Po navázání individuálního kontaktu se navodí podmínky, v nichž dítě podá optimální výkon. Používají se speciální testy ke srovnání žáka s populací daného věku. Při psychologickém vyšetření je třeba se zaměřit na zjištění úrovně a struktury všeobecných rozumových schopností.

Důležitou součástí diagnostiky je zjišťování zralosti kognitivních funkcí důležitých pro zvládnutí trivie (čtení, psaní, počítání):

- vizuomotoriky, grafomotoriky
- řeči
- sluchového vnímání
- zrakového vnímání
- vnímání prostoru
- vnímání času
- základních matematických představ

Zjišťuje se, která z těchto dílčích funkcí je nedostatečně rozvinutá, která pokulhává. Ze závěrů diagnostiky pak vychází reedukace specifických poruch učení.⁸

Stále zřetelněji se v současné době prosazuje požadavek na co nejčasnější diagnostikování specifických poruch učení. Poruchy učení se dají diagnostikovat ke konci 1. třídy, kdy už by dítě mělo umět číst a psát, ale stále ještě neumí, má potíže.

Na možnost poruchy by měl jako první upozornit učitel dítěte, a proto je důležité, aby měl o této problematice alespoň základní znalosti.

⁸ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010, iii, 100 s.

V 1. ročníku signalizují poruchy učení nejčastěji tyto projevy:

1. Čtení

- výkony žáka ve čtení jsou horší než v jiných dovednostech, činnostech
- vážne spojení hláska-písmeno, žák si dlouho nepamatuje nová písmena, zaměňuje je
- žák si domýšlí text nebo ho odříkává z paměti
- obtížně skládá písmena do slabik, pomalu slabikuje
- není schopen sledovat čtení spolužáků – neudrží pozornost, nezvládne vedení očních pohybů po řádku
- „dvojí čtení“ ke konci školního roku
- zcela uniká obsah přečteného textu

2. Psaní

- držení psacího náčiní je křečovité nebo nesprávné
- dítě tlačí na psací náčiní, není schopno provádět plynulé tahy
- obtížně si pamatuje a napodobuje tvary písmen
- písmo je neurovnané, kostrbaté, nečitelné
- písmena jsou nestejně velká, přepisování je neúčinné
- v diktovaných slabikách či slovech píše dítě pouze některá písmena – zvukově výrazná nebo ta, která si pamatuje
- nepíše čárky, háčky, neslyší všechna písmena správně

3. Matematika

- dítě nechápe předmatematické pojmy, neumí použít pojmy větší-menší, delší-kratší, více-méně,...
- neumí třídit předměty podle daného znaku, řadit prvky podle velikosti
- obtížně se orientuje v prostoru (nahore-dole, vpředu-vzadu, první-poslední)
- nezvládá spojení počet prvků-číslice
- stále počítá předměty po jedné
- nepamatuje si číslice, má obtíže při čtení číslic
- není schopno psát číslice podle diktátu, zapomíná je

4. Další obtíže

- dítě se obtížně soustřeďuje, často vyrušuje, je neklidné
- sluchové vnímání je na nízké úrovni, žák není schopen analýzy a syntézy slova na hlásky, na slabiky, nepozná první a poslední hlásku ve slově, nepozná, zda slova lišící se jednou hláskou jsou stejná nebo ne (míč-meč, koš-kos)

- v oblasti zrakového vnímání obtížně rozlišuje shody a rozdíly na obrázcích, nepřesně vnímá detaily
- řeč může být nápadná malou slovní zásobou, obtížemi ve vyjadřování i nedostatečně rozvinutým jazykovým citem, časté jsou tzv. specifické poruchy řeči – obtížně vyslovuje slova, např. lokomotiva, sešity, cvičky, hodiny, nejnebezpečnější
- obtíže při vnímání a reprodukci rytmu – neschopnost vytleskávat či vyťukávat rytmus, pohybovat se v daném rytmu, udržovat rytmus při zpěvu
- poruchy orientace v prostoru – při určování pozic první, poslední, vpředu, vzadu při matematice, ale i v tělesné výchově
- poruchy orientace v pojmech vpravo-vlevo, na sobě i v prostoru⁹

Průvodním projevem poruch učení může být i zdánlivě nepochopitelné chování – snaha prosadit se v jiné činnosti než v té, kde je porucha – nevhodné upozorňování na sebe sama, šaškování, žalování. Dítě ve snaze vyhnout se neúspěchu prožívá stálé napětí a strach, projevuje se apatie, nezájem o dění ve třídě, lhaní, útěk do nemoci, podvody. Tyto obtíže se mohou projevat v nejrůznějších kombinacích. Při řešení těchto problémů je velice důležitá týmová spolupráce učitel + rodiče + PPP + lékaři.¹⁰

Aktivita:

Dotazník, jedna z metod speciálně pedagogické diagnostiky, byl vybrán jako aktivita k tématu proto, že se v krátkém čase získá poměrně velké množství odpovědí. Byl sestaven se záměrem zjistit schopnost žáků uplatňovat elementární znalosti z různých oblastí.

V mateřské škole a v přípravné třídě dotazník zahrnuje elementární znalosti ze světa dětí předškolního věku.

Na 1. stupni pak elementární znalosti z předmětů český jazyk, matematika a vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět.

Otázky byly formulovány tak, aby na ně mohli odpovídat všichni žáci bez rozdílu třídy, kterou navštěvují.

⁹ ZELINKOVÁ, Olga. Poruchy učení. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 196 s.

¹⁰ ZELINKOVÁ, Olga. Poruchy učení. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 196 s.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Materiály z DVU výchovných poradců

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

ZŠ a MŠ Brno, Merhautova 37

Speciálně pedagogická diagnostika: Pracovní list pro mateřskou školu a přípravné třídy

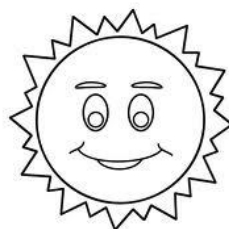
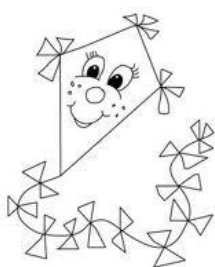
Třída:

Počet přítomných žáků:

Jméno:

1. Rozeznáš roční období?

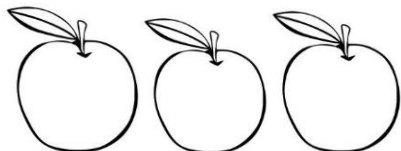
Vezmi si pastelku. Obrázek, který označuje zimu, zakroužkuj modře, léto žlutě, jaro zeleně a podzim červeně.

2. Vlevo namaluj sluníčko, vpravo domeček:

3. Spočítej a napiš počet obrázků:

4. Spoj pastelkou postavičky, které k sobě patří. Obrázky si můžeš vymalovat.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Materiály z DVU výchovných poradců

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

ZŠ a MŠ Brno, Merhautova 37

Speciálně pedagogická diagnostika: Pracovní list pro 1. stupeň ZŠ

Třída:

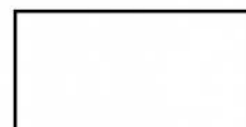
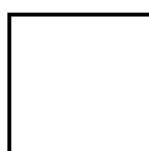
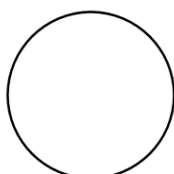
Počet přítomných žáků:

Jméno žáka:

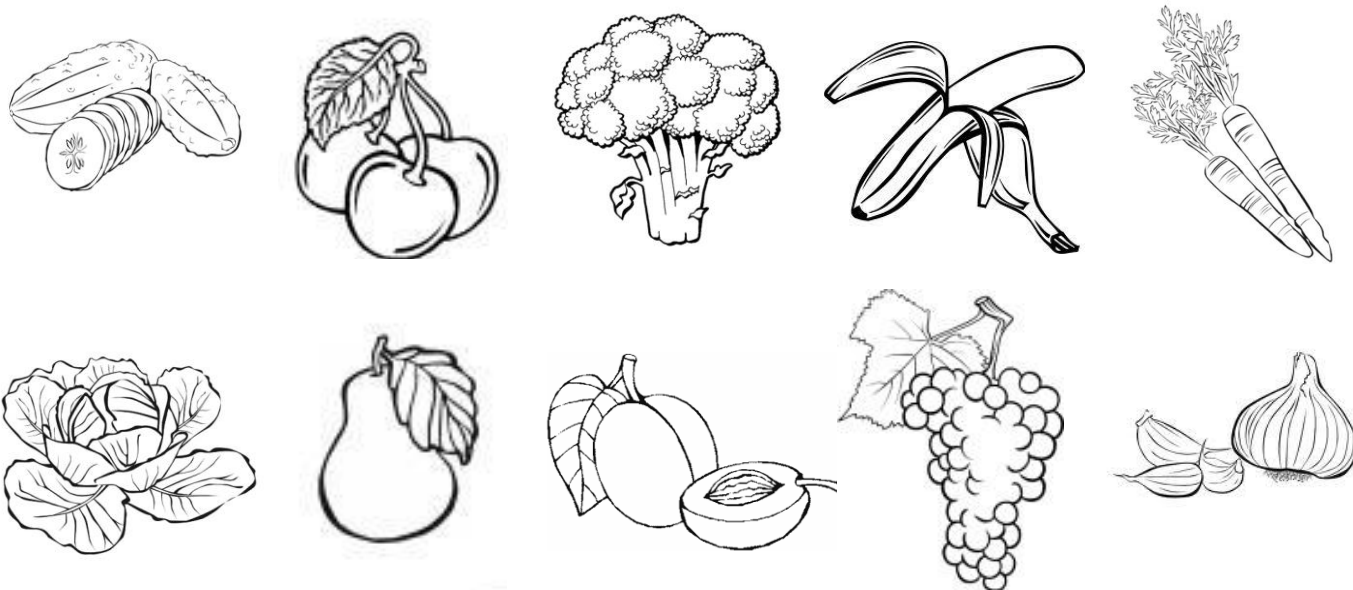
1. Seřad' a napiš tato slova podle abecedy:

marmeláda, pomeranč, auto, citron, kočka, vesnice, žirafa, ledovec

2. Pod obrázek napiš správný název geometrického tvaru:

3. Ovoce zakroužkuj červeně, zeleninu modře:

4. Spoj pastelkou správně rýmy:

Les

Postel

Koleno

Fráček

Kostel

Myška

Vláček

Drak

Liška

Ves

Mrak

Poleno

5. Vyznač slabiky:

Televizor

Židle

Jahoda

Lednička

Autobus

Vesnice

Počítač

Vlak

Propiska

3. Pedagogicko-psychologické poradenství

Systém pedagogicko psychologického poradenství tvoří:

- školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra)
- školní poradenská pracoviště (jsou zřizována podle §116 školského zákona)

Poradenské služby zajišťují také střediska výchovné péče, jejich zařazení do pedagogicko-psychologického poradenství se teprve očekává.

Pedagogicko-psychologická poradna

- provádí psychologickou, speciálně pedagogickou a sociální diagnostiku
- doporučuje zařazení žáka do vhodné formy vzdělávání
- pracuje s dětmi a rodiči formou individuální a skupinové práce
- nabízí kariérové poradenství
- zajišťuje prevenci školní neúspěšnosti

Speciálně pedagogické centrum

- zajišťuje poradenskou činnost pro žáky se zdravotním postižením

Školní poradenské pracoviště – pilíř školského poradenského systému

Školní poradenské pracoviště (dále ŠPP) je zřízeno k zajištění a realizaci výchovně vzdělávací koncepce školy. Poskytování poradenských služeb ve školách se řídí vyhláškou 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.¹¹

Činnost ŠPP upřesňuje § 7 této vyhlášky:

1. Ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole zpravidla výchovným poradcem a školním metodikem prevence, kteří spolupracují s třídními učiteli, učiteli výchov, popřípadě s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Poskytování poradenských služeb ve škole může být zajišťováno i školním psychologem a školním speciálním pedagogem.

¹¹ <http://www.skolaluh.cz/word/2014/spp.doc>

2. Ve škole jsou zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícímu počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené na:

- a) prevenci školní neúspěšnosti,
- b) primární prevenci sociálně patologických jevů,
- c) kariérové poradenství integrující vzdělání, informační a poradenskou podporu k vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění,
- d) odbornou podporu při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním,
- e) péči o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků,
- f) průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s neprospěchem a vytváření předpokladů pro jeho snižování,
- g) metodickou podporu učitelům při aplikaci psychologických a speciálně pedagogických poznatků a dovedností do vzdělávací činnosti školy.

Co může ŠPP nabídnout:

- poradenství pro žáky, pracovníky školy, rodiče a zákonné zástupce žáků
- individuální práci s žáky (diagnostická činnost)
- po zjištění hlavních problémů žáka stanoví případný individuálně vzdělávací plán
- poskytuje poradenské služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním rozvoji
- zjišťování příčin školní neúspěšnosti
- diagnostiku specifických poruch učení a následnou péči
- vedení žáků s ADHD a ADD (specifická porucha pozornosti a chování)
- poradenství v oblasti volby povolání a zjišťování studijních předpokladů
- krizovou intervenci a psychologické vedení v období krize
- práci s třídními kolektivy
- spolupráci v oblasti prevence sociálně patologických jevů s metodikem prevence a dalšími pedagogickými pracovníky
- podporu vzniku a rozvoje pozitivních vazeb mezi spolužáky
- podporu žáka při přizpůsobení se školnímu prostředí a pomoc při adaptaci na nový třídní kolektiv, zlepšování interpersonálních vztahů ve třídě

- koordinaci speciálně pedagogické péče ve škole
- zprostředkování kontaktů na další odborníky v regionu
- spolupráci s dalšími poradenskými zařízeními
- podílí se na přípravě screeningů, dotazníků, na jejich vyhodnocování, zpracování a analýze výsledků

Aktivity:

1. Povídej si s paní učitelkou/panem učitelem:

„Kdo mi pomůže, když...“

...mi někdo ve škole ubližuje?

...se mi děti posmívají?

...mám problémy s učením?

...se bojím jít domů?

...se rodiče doma pořád hádají a je mi kvůli tomu smutno?

Děti přemýšlejí, na koho by se ve škole obrátily, uvádějí jména pracovníků školního poradenského pracoviště (dalších pedagogů), případně se s nimi seznamují. Údaje žáci doplní do níže uvedené tabulky:

- *Výchovný poradce*
- *Metodik prevence*
- *Školní psycholog*
- *Speciální pedagog*
- *Sociální pedagog*

KDO MI POMŮŽE, KDYŽ...		
	Jméno	Kde ho ve škole najdu
...mi někdo ve škole ubližuje		
...se mi holky posmívají		
...mám problémy s učením		
...mám špatné známky a bojím se jít domů		
...se rodiče doma pořád hádají a je mi kvůli tomu smutno		
...nemám doma klid na učení		
...mi nejde matematika a já nevím proč		

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Pro toto téma jsem si vybrala jednu ze speciálních metod – dotazník. S jeho pomocí měly děti za úkol přemýšlet, na koho by se ve škole obrátily, kdyby se setkaly s některými patologickými jevy. Všechny otázky byly zaměřeny na věkovou kategorii 1. - 5. ročník. Po vyplnění dotazníků jsem zjistila, že nejčastěji zmiňovanou osobou je třídní učitelka a školní psycholožka. Z dotazníků též vyplynulo, že další pracovníky školního poradenského pracoviště děti dostatečně neznají. Proto jsme pro příští školní rok vytvořili tabulku do žákovské knížky, která bude pomáhat dětem i rodičům při orientaci v kompetencích pracovníků ŠPP.

4. Integrace a inkluze

Po roce 1989 se naše společnost a školství výrazně změnilo, začaly se bourat bariéry mezi dětmi handicapovanými a dětmi zdravými, postupem času se výrazně změnil přístup k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

Integrací rozumíme zařazení postiženého dítěte do běžné třídy mateřské, základní a střední školy. Cílem integrace je plné sociální včlenění zdravotně postižených žáků do běžných škol. Nejvhodnější je začít s integrací již v předškolním věku. Učitelé v mateřských školách bývají zpravidla mezi pedagogy svému povolání nejoddanější a tím i nejochotnější dále se vzdělávat a dítěti s postižením připravit co nejkvalitnější výuku. Každý rok, který dítě s postižením stráví mezi dětmi zdravými, je pro něj velikým přínosem.¹²

Formy speciálního vzdělávání žáků se zdravotním postižením v běžné základní škole:

- individuální integrace
- skupinová integrace

Pro úspěšnost integrace musí být zajištěna:

- připravenost rodiny
- připravenost školy
- připravenost učitele
- připravenost třídního kolektivu na příchod žáka se speciálními vzdělávacími potřebami

Inkluzivní vzdělávání znamená, že všechny děti chodí do běžné školy. Žákům se speciálními vzdělávacími potřebami je poskytována potřebná podpora. Speciální pedagog by měl vědět, jaká individuální opatření a které didaktické a kompenzační pomůcky jsou pro konkrétního žáka nebo skupinu žáků potřebné.

¹² http://is.muni.cz/th/80007/pedf_r/rigo_pro_tisk_cisla_stran.pdf

Jak můžeme zlepšit kvalitu inkluzivního vzdělávání v běžné škole:

- Všichni žáci musí mít rovný přístup ke vzdělávání.
- Musíme respektovat názory jednotlivých žáků, každý žák je osobnost a jeho názor má být vyslyšen.
- Všichni žáci mají právo se aktivně zapojit do života školy a třídy.
- Škola musí respektovat nejlepší zájmy dítěte.
- Učitelé mají pozitivní postoj ke všem žákům a se svými kolegy pracují jako tým.
- Všichni učitelé pracují co nejlépe, aby uspokojili potřeby svých žáků a dali jim příležitost uspět.
- Vedení školy podporuje aktivní přístup učitelů i žáků ke škole i ke vzdělávání.

Aktivity:

Cílem těchto aktivit je, aby si děti uvědomily, že všichni jsou členy jednoho kolektivu a je-li ve třídě integrovaný žák, tak že i on je jeho součástí. Měl by na to dbát i učitel.

*Na začátek doporučuji zařadit „**náladoměr**“ (kolečky na stupnici, sluníčka – mraky, smajlíky, ...). Na závěr totéž zopakujeme.*

1. „Seznamovací aktivity“

- **představování ve dvojicích** – kde žiji, o mé rodině, moje zájmy apod., nakonec mohou představit jeden druhého

- **řazení** – chci, aby si vedle mě stouplul..., protože má stejně jako já...

- **můj erb** – nakreslí svoje typické znaky, ostatní mohou hádat, či erb je

2. „Prožitkové aktivity“

- **kreslení na záda** – žák má uhodnout, co druhý nakreslil

3. „Kooperační aktivity“

- **v čem jsme stejní, v čem jsme jiní** – hledáme společné a rozdílné znaky – čeho je víc?

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V rámci projektové hodiny na téma „Integrace a inkluze“ jsme se věnovali poznávacím a sebezpoznávacím aktivitám. V první části hodiny se žáci pomocí klubka provázků rozdělili do dvojic a následně se v těchto dvojicích představovali. Mluvili spolu o tom, co je baví a nebaví, co mají či nemají rádi, a hledali vzájemně shodné znaky, které potom třídě přednesli. Dále si ve dvojicích podle toho, co mají společného, nakreslili vlastní erb a vymysleli jméno. Následovala debata, ve které jsme se zaměřili na to, co mají tyto dvojice společného s jinými dvojicemi. Děti tyto aktivity dělávají v rámci výuky častěji, velmi je to baví, vždy mají velkou radost, když najdou s některým z dětí společné znaky a nakonec tak utvoří svoji skupinu.

- Žáci jsou v 1. třídě, postupně se poznávají, vznikají nová přátelství. Zároveň se učí říkat si, co se jim navzájem na sobě líbí, co si od druhých nepřejí, učí se chápat a tolerovat odlišnosti druhých. Ve třídě je integrovaný žák s autismem.

Proto jsem zařadila hry pro seznámení a kooperaci:

- kolektivní hry v družstvech, kde je potřeba spolupracovat
- v čem jsme stejní...
- najdi kamaráda podle hlasu

- V třídnické hodině jsme s dětmi hovořili na téma „Integrace a inkluze“. Zvolili jsme aktivitu v kruhu, kdy děti měly mezi sebou volnou židličku. Žák, který měl tuto židličku po své pravici, vybíral jiného žáka ze třídy, který židličku obsadil. Žáci při výběru používali větu: „Chci, aby si vedle mě sedl ..., protože máme společné ...“. Hra děti bavila a potvrdily se tím vztahy v kolektivu (oblíbenost, neoblíbenost). V kolektivu třídy je individuálně integrován chlapec s ADHD, proto je třídě toto téma blízké a mají s ním vlastní zkušenosti. Integraci nevnímají jako něco neobvyklého.

- V rámci tématu týkajícího se integrace a inkluze jsem spojila seznamovací a kooperační aktivity. Nejprve si žáci v kruhu měli vymyslet vlastní příjmení, které je mělo co nejlépe charakterizovat. Ostatní si museli zapamatovat a následně zopakovat jednotlivá příjmení všech žáků. Dále jsme se věnovali řazení, kdy si každý z žáků měl vedle sebe vybrat jednoho spolužáka a zdůvodnit proč. Nakonec mezi sebou žáci hledali společné i rozdílné

znaky. Cílem bylo zamyšlení se nad svými vlastnostmi a zároveň vnímání ostatních spolužáků. Také si žáci uvědomili odlišné i společné znaky a pochopili, že jsou součástí jednoho kolektivu.

5. Specifické poruchy učení a poruchy chování

Pojem specifické poruchy učení je souhrnným názvem pro poruchy čtení, psaní, pravopisu a matematických schopností. Mají řadu společných projevů. Objevují se poruchy řeči, obtíže v soustředění, poruchy pravolevé a prostorové orientace, často je nedostatečná úroveň zrakového a sluchového vnímání i další obtíže.¹³

Poruchy učení se objevují s vývojem jednotlivých poznávacích funkcí. Znamená to, že do doby než dítě začne číst, psát a počítat o poruše rodiče ani děti samy nevědí. Tyto poruchy se nazývají specifické, protože nesouvisejí s nadáním žáka, jedná se o dílčí nedostatek určité funkce.

U těchto dětí se v předškolním věku neprojeví žádné změny, jsou nadané, navazují dobře přátelské vztahy s vrstevníky a do školy se těší. Po nástupu do školy přestávají časem stačit tempu třídy i samotné výuce. V důsledku těchto potíží a nezdarů prožívají velké zklamání. Rodiče se zpočátku s dítětem denně učí, opakuji stále znovu a znovu látku, ale postupně jim přestanou stačit síly. Protože úsilí stále neodpovídá dosaženým výsledkům ve škole, začnou se rodiče smířovat s tím, že jejich dítě není tak nadané, jak si představovali.

Dítě se specifickou poruchou učení:

- má $IQ \geq 90$
- nemá žádnou smyslovou vadu
- vyrůstá v únosném sociálním prostředí
- má potíže učit se běžnými výukovými metodami

Poruchy učení

Dyslexie je porucha čtení, která postihuje:

1. rychlost čtení – dítě čte pomalu nebo jen slabikuje
 - nepoznává všechna písmena, „vzpomíná“
 - má těžkosti v syntéze písmen ve slabiku a slabik ve slova
2. správnost – vynechávky, přídavky, záměny zrcadlové, záměny zvukově blízké, inverze, domýšlení textu - hádání
3. porozumění čtenému textu

¹³ ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 196 s.

Podkladem dyslexie je nejčastěji oslabení v rovině:

- zrakového vnímání - neschopnost psát a číst symboly ve správném pořadí, rozlišit jejich tvar, polohu
- sluchového vnímání - zahrnuje zpracování sluchových vjemů, rozlišení jednotlivých hlásek, uvědomění si hlásek a jejich pořadí ve slabice, ve slově

Dysortografie je porucha pravopisu, která nepostihuje celou oblast gramatiky, týká se pouze specifických dysortografických jevů:

1. inverze – záměny pořadí písmen
2. vynechávání písmen uprostřed slova
3. nedodržování kvantity samohlásek
4. vynechávání háčeků
5. záměny písmen (h x k, m x n, d x b, l x b, a x e, ...)
6. nedostatky v měkčení (dy, ty, ny x di, ti, ni)
7. nezvládnutí souhláskových shluků
8. redukce slov o počáteční či koncové hlásky a slabiky
9. nezvládnutí dvojhlásky „ou“
10. chyby plynoucí z dyslalie – sykavková asimilace

Dítě má problémy v diktátech – postrádá schopnost analyzovat jednotlivá slova na hlásky a ty opět do slov skládat, má nedostatečně rozvinutou schopnost sluchové diference, obtížně rozlišuje znělé a neznělé hlásky, někdy vnímá celé slovo jako jednolitý zvuk.

Dysgrafie je poruchou psaní, která postihuje grafickou stránku písemného projevu dítěte a osvojování jednotlivých písmen. Projevuje se jako:

1. porucha tvaru
 - dítě nedodržuje tvar písmene, komolí je, nedodržuje postup psaní písmene
2. porucha tahu
 - neúhledné písmo, špatné spojování písmen, rozvrácený sklon, třes, rytí, úporné držení psacího náčiní
3. porucha vztahu
 - dítě nedokáže psát písmena ve slově ve správném poměru, píše nad linky či pod linky

Dyskalkulie je porucha matematických schopností, nejčastější příčinou je špatná orientace v prostoru:

- dítě si nedovede představit početní řadu a vztahy mezi čísly
- není mu jasná posloupnost, následnost jednotlivých čísel
- dlouho počítá na prstech, později se naučí nazpaměť matematickou řadu nebo násobky čísel
- má obtíže v orientaci na číselné ose
- záměny číslic (6 – 9)
- záměny čísel (2008 – 2800)
- neschopnost provádět matematické operace
- poruchy v prostorové a pravolevé orientaci

Dysmúzie je porucha související s hudebními schopnostmi.

Dyspinxie je porucha charakteristická nízkou úrovní kresby.

Dyspraxie znamená špatnou obratnost.

Specifickým poruchám učení nemůžeme předcházet, ale můžeme předcházet důsledkům, obtížím, které z nich plynou a vedou např. k poruchám osobnosti. Je nutná včasná péče o děti v předškolním věku, o děti po odkladu školní docházky, velice důležitá je podpora rodiny.

Se specifickými poruchami učení souvisejí poruchy chování, mohou být jejich průvodním jevem i důsledkem.

Poruchy chování

Specifické poruchy chování úzce souvisejí s ADHD, jedná se o určité dispozice osobnosti na podkladě poškození centrálního nervového systému. V tomto případě hovoříme o vývojové nebo specifické poruše chování (SPCH).

Jedná se především o poruchu aktivity a pozornosti. Oba typy dětí (hyperaktivní i hypoaktivní) mají společnou neschopnost se soustředit a setrvat u dané činnosti. To jim komplikuje interakci s okolím. Ve škole se jejich obtíže nejen plně projeví, ale také se dále

prohlubují. V důsledku poruchy pozornosti se nemohou normálně zapojit do výuky a navázat vztah k ostatním. Tím se jejich chování dále zhoršuje.¹⁴

Některé projevy SPCH

V předškolním věku se jedná o obtíže v podřízení se jakémukoliv omezení, špatnou přizpůsobivost prostředí nebo kolektivu, afektivní labilitu. Dítě preferuje destruktivní hry, při hrách je těkavé, má konflikty s ostatními dětmi.

Školáci mohou mít v důsledku školního neúspěchu konflikty s učiteli. Může se prohlubovat i špatný vztah k rodičům, kamarádům, sourozencům. Dítě má většinou problémy s nesoustředěností, neobratností, podává nerovnoměrné výkony. V chování se projevuje infantilismus – dětská hravost.

U dospívajících jsou to projevy opozičního chování, afektivního chování, objevuje se impulzivita v komunikaci s dospělými, labilita vztahů. Žáci často pracují nesystematicky.

Nespecifické poruchy chování jsou projevy chování dětí a mládeže, které nerespektují ustálené společenské normy. Vyskytují se hlavně u sociálně narušené mládeže, ale také u jedinců s jiným typem postižení. K jejich vzniku přispívá vliv nevhodného nebo nedostatečného výchovného působení, vlivy sociální. Poruchy chování hodnotíme podle jejich společenské závažnosti a důsledků pro život jedince: dětský vzdor, záškoláctví, agresivita, hyperaktivita (neklidné chování), porucha v navazování vztahů, nechuť k učení, odmítání autorit, krádeže.¹⁵

Typy poruch chování

Vzdorovitost

Je to neúměrné prosazování své osobnosti, svého názoru v konfrontaci s autoritou. Jde o nerespektování přání a odmítání poslušnosti. Může jít i o snahu předvést se před spolužáky. Nemělo by se zaměřovat s chováním v pubertě nebo v období kolem 3. roku věku.¹⁶

¹⁴ TRAIN, A. *Specifické poruchy chování a pozornosti*. Praha: Portál, 1977.

¹⁵ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009.

¹⁶ VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing a.s., 2011.

Lhaní a podvody

Jedná se o promyšlené lhaní či obviňování, jehož účelem je manipulace s okolím (soucit, odpuštění, zvýšení péče, vymáhání úplaty). Od lhaní je třeba odlišit nevhodný způsob žertu u starších dětí. Může se také stát, že jedinec lže, ačkoliv z toho nemá žádné výhody. Jeho lži jsou absurdní, do očí bijící a mluvčí se může cítit dotčen, že není brán vážně. V takovém případě může jít o počátek duševní poruchy a je třeba konzultace s odborníky.¹⁷

Krádeže

Jde o potřebu opatřit si věc na cizí úkor nebo o schválnost, kdy účelem je poškodit druhého. Dále může být cílem krádeže získání věci za účelem dalšího prodeje a obstarání si finančních prostředků na drogy či hazardní hru. Lze se setkat s tím, že dospívající kradou v obchodech za účelem vyniknutí před ostatními (pocit dobrodružství) nebo jde o prostředek připoutání rodičovské pozornosti.¹⁸

Záškoláctví

Tento termín se užívá pro označení neomluvené absence ve vyučování. Důvody záškoláctví mohou být různé – strach ze zkoušení, šikana, nezájem o učení, odpor ke škole, touha po dobrodružství, delikventní činnost. Pokud rodiče žákovu školní absenci vědomě kryjí a omlouvají ji smyšlenou chorobou, hovoříme o tzv. skrytém záškoláctví.¹⁹

Šikana

Šikanování je agresivní chování, pomocí kterého si šikanující snaží udržet převahu nad obětí. Projevem šikany nemusí být jen fyzické násilí, ale může se také objevovat v podobě psychických útrap. Oběť je zesměšňována, pomlouvána, zažívá naschvály nebo okázalé vylučování z kolektivu. Šikanu hodnotíme jako delikventní jednání.²⁰

Potulky a útěky

Žák se opakovaně nedostavuje do školy, svůj čas tráví mimo domov nebo domov zcela opouští. Příčinou takového jednání je nezájem rodičů a závažné selhání domácího prostředí, ve kterém

¹⁷ VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing a.s., 2011.

¹⁸ VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing a.s., 2011.

¹⁹ VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing a.s., 2011.

²⁰ VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing a.s., 2011.

dochází k týrání, pohlavnímu zneužívání nebo rozpadu rodiny. Z toho plyne vážné nebezpečí, že jedinec bude trávit čas způsobem, který negativně ovlivní jeho mravní vývoj nebo se bude dopouštět trestné činnosti.²¹

Aktivity:

1. „Samá voda, přehořívá“ (rozvíjí pozornost a schopnost spolupráce)

Jeden hráč schová nebo přemístí nějakou věc v místnosti a druhý ji hledá za spolupráce s ostatními, kteří říkají „samá voda“, když se od místa vzdaluje, „přehořívá“, když se přibližuje, a „hoří“, když je na místě.

2. „Na spojence“ (spolupráce, empatie)

Hrajeme ve dvojicích. Mezi bříška palců obou hráčů dáme tužku nebo jiný podlouhlý předmět tak, aby nevypadl. Potom společně zkusíme sednout, vstát, přejít místnost apod.

3. Na zrcadla (empatie, kontakt, neverbální projev)

Postavíme se proti sobě a dohodneme se, kdo bude skutečný a kdo bude zrcadlo. Skutečný dělá určité pohyby a zrcadlo je co nejvěrněji a nejrychleji napodobuje.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V rámci třídního kolektivu se objevují jak specifické poruchy učení, tak i některé typy poruch chování. Reeducace SPU probíhá pravidelně dvakrát týdně formou DYS studia, kde je možnost se dětem věnovat individuálně. Samozřejmě se nápravám poruch snažíme věnovat v průběhu celého školního roku ve výuce, kde je ovšem kvůli většímu počtu žáků práce ztížená.
- Ve třídě máme dva chlapce s výraznými projevy specifických poruch chování, ať už v podobě problémů s nesoustředěností na výuku, grafomotorickou neobratností, infantilní hravostí či vzdorovitostí. S oběma chlapci se obtížně komunikuje, často dochází k vyrušování ostatních spolužáků ve vyučování kvůli jejich hlasitým projevům či upoutávání pozornosti za každou cenu. Výkony ve výuce jsou značně nerovnoměrné, aktivita během vyučovací hodiny

²¹ VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada Publishing a.s.,2011.

neustále kolísá, je třeba měnit činnosti v krátkých časových intervalech, abych chlapce motivovala k práci. V rámci DYS studia je spolupráce s oběma o poznání snazší, najednou chybí rušivé elementy v podobě spolužáků a je možno se naplno věnovat zvoleným aktivitám.

- Rozvoj pozornosti a schopnosti spolupracovat se spolužáky jsme si s dětmi vyzkoušeli během aktivity „Samá voda, přihořívá“. Dobrovolníci si zvolili věc sobě blízkou, kterou jim spolužáci ve třídě přemístili, a společně s ostatními se pak s pomocí návodných gest snažili zatoulanou věc najít. Ve hře „Na zrcadla“, ve které děti zapojily neverbální projevy, empatii a kontakt s kamarády, si vyzkoušely být zrcadlem toho druhého, věrně napodobovat sekvenci pohybů předváděnou kamarádem naproti. Poslední aktivita děti velmi zaujala a rády ji zkoušejí i ve volných chvílích o přestávkách.

- Problematika specifických poruch učení prostupuje celým 1. ročníkem, kdy se jedná především o správné vedení a rozvíjení dítěte ve všech složkách tak, aby k rozvoji SPU vůbec nedošlo.

V 1. ročníku je na toto zaměřený celkový proces učení a způsob výuky. Principy pro práci jsou uplatňovány ve všech předmětech. V českém jazyce se jedná především o dostatečný rozvoj grafomotoriky v návaznosti na rozvoj motoriky ruky a prstů. K tomu jsou pravidelně před písemnou či kresebnou částí hodiny používány cviky – mačkání sněhových koulí, simulace padání sněhu/deště, „hra na klavír“ - doplněné říkankami či motivací.

Stejně tak při předcházení dyslexii klademe důraz na dostatečné osvojení písmen ve všech jejich podobách a následně jsou používány cvičení a hry podporující analýzu-syntézu a porozumění čtenému. Toto je většinou plně obsažené ve slabikářích. Nad rámec psaného textu se pak soustředíme na hry rozvíjející fonemický sluch a celkové sluchové vnímání. Hrajeme „Na tichou poštu“, „Kde je ten budík“- schováme ve třídě budík a děti se jej v naprostém tichu podle tikání snaží objevit. V hudební výchově se např. trénuje vnímání rozdílu mezi zvuky, které vydávají běžné předměty a tóny hudebních nástrojů. V rámci každé hodiny jsou zařazena lehká cvičení či hry, které podporují u dětí psychiku a uvolňují psychomotorický neklid. V hodinách matematiky může být takovou hrou např. „Vláček a vagónky“, kdy děti jako vláček s mašinkou jezdí po třídě, u jednotlivých lavic se po vypočtení příkladu připojují další vagónky. Děti při „jždě“ třídou vydávají stejné zvuky jako

vláček. Dostatečně se tak v kombinaci s pohybem, kdy nejen chodí, ale i hýbou rukama, uvolní a navodí se pohoda a schopnost soustředění na další činnosti.

6. Podmínky vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách hlavního vzdělávacího proudu se uskutečňuje s pomocí podpůrných a vyrovnávacích opatření, kterými se podle vyhlášky č. 73/2005 Sb. rozumí speciální metody, postupy, formy a prostředky výuky, kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky, speciální učebnice, předměty speciálně pedagogické péče, poskytování pedagogicko-psychologických služeb, zajištění služeb asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáka. Jejich charakter se odvíjí především od **speciálních potřeb** žáka.

Při vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení jde o specifické způsoby výuky a hodnocení, přehlednost a strukturovanost prostředí, možnost odpočinku a předměty speciálně pedagogické péče vedoucí k nápravě poruch učení. K přístupům voleným u žáků s poruchami chování a emocí patří především změna uspořádání prostředí třídy, uplatňování netradičních forem výuky, zajišťování volnočasových aktivit.

Při vzdělávání žáků zdravotně znevýhodněných jsou volena podpůrná opatření upravující obsah a formy vzdělávání a hodnocení těchto žáků vzhledem k jejich zdravotnímu stavu. Ke specifickým přístupům uplatňovaným u sociálně znevýhodněných žáků patří zřízení přípravných či specializovaných tříd, poskytování individuální nebo skupinové péče, úprava sociálního klimatu ve třídě a přítomnost asistenta.²²

Organizace péče a vzdělávání žáků se SPU a SPCH²³

Formy vzdělávání a poskytování reedukační péče vycházejí z doporučení pedagogicko-psychologické poradny (PPP), speciálně pedagogického centra (SPC) nebo střediska výchovné péče (SVP).

Jedná se o formu:

- 1. Individuální integrace** (žák se SPU nebo SPCH je zařazen do třídy běžného typu)
- 2. Skupinová integrace** (třídy zřízené pro žáky se SPU a SPCH v běžné škole)

²² is.muni.cz/th/174161/pedf_b/BcPrace.doc

²³ http://www.ippp.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=4&Itemid=2

Podpůrným opatřením je vypracování individuálního vzdělávacího plánu nebo vypracování plánu osobního rozvoje na základě doporučení PPP, SPC, SVP.

Vyrovňovacími opatřeními rozumíme uplatňování speciálně pedagogických postupů a způsobů práce v průběhu vyučování. Například:

- přiměřené tempo
- individuální přístup, úprava rozsahu učiva
- využívání názorných pomůcek
- kontrola porozumění textu
- využívání tabulek, přehledů
- zařazování her k odbourávání stresu a strachu pro celý třídní kolektiv
- upřednostňování ústního osvojování učiva před písemným
- volba doplňovacích cvičení před diktáty
- snížený počet žáků ve třídě
- vzájemná komunikace školy a rodiny
- přihlédnutí k charakteru poruchy při hodnocení a klasifikaci
- individuální práce se žákem mimo vyučování a další podle doporučení PPP pro práci ve škole²⁴

Aktivity:

1. „Tajemný pytlík“ (rozvoj zrakové paměti, jemné motoriky, hmatového vnímání)

Před děti vyskládáme deset různých malých předmětů, které si pojmenujeme, a děti si je pořádně prohlédnou. Poté dáme věci do neprůhledného pytlíku. Děti se postupně střídají, každý má za úkol vsunout ruku do pytlíku a podle hmatu poznat, vytáhnout a pojmenovat předmět. Když zbývají v pytlíku už jen 2-3 předměty, ptáme se dětí, kdo si zapamatoval, co v pytlíku zbývá.

2. „Tajemná řeč“ (rozvoj sluchové analýzy a syntézy, příprava na psaní)

Dětem začneme postupně říkat rozkladem slova v „tajné řeči“ a jejich úkolem je slova složit a rozluštit. Začínáme od nejjednodušších, např. h-ů-l a děti řeknou hůl..(s-ů-l, p-ů-l). Když děti

²⁴ http://www.inkluze.cz/_upload/73-2005.pdf

zvládnou jednoduchá slova, přidáváme na obtížnosti. Děti se mohou vzájemně zkoušet i mezi sebou, popřípadě dávat učiteli tajemná slova k rozluštění.

3. „Příběh“ (rozvoj časové posloupnosti, slovní zásoby, paměti)

Dětem dvakrát přečteme nebo povykládáme krátký příběh. Poté dostanou obrázky, které se vážou k příběhu. Jejich úkolem je obrázky správně seřadit podle časové posloupnosti příběhu, příběh krátce převyprávět. Dětem pomáháme otázkami.

4. „Hravé čtení“ (odstranění obav ze čtení)

Vezmeme si nějakou knížku nebo časopis a vyhledáme dobře čitelnou pasáž. Nejde o učení, spíš o hru. Děti se ve čtení střídají a vymýšlejí úkoly jeden pro druhého.

Např.

- čti co možná nejpomaleji
- čti pozpátku
- čti jen první slova na řádku
- čtení „rolí“ v příběhu apod.

5. „Slova od jedné hlásky“ (znalost abecedy, slovní zásoba)

Jeden z hráčích říká v duchu abecedu. Druhý ho po chvíli zastaví a ten, který říkal abecedu, mu oznámí, u které hlásky skončil. Od této hlásky musí začínat všechna slova, která střídavě říkají. Vyhrává ten, který ví více slov.

Můžeme obměňovat (názvy zvířat, rostlin, jídel).

6. „Přetlačovaná“ (rozvoj vůle, respektování pravidel)

Soupeře se pokoušíme dostat za vyznačenou hranici. Můžeme se přetlačovat dlaněmi, hlavou, zády, chodidly.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Nejdříve bylo nutné dětem stručně a jednoduše vysvětlit pojem SPU. Ukázala jsem jim to na jednoduchém příkladu písmen O-U nebo B-D, b-d.

Pokračovali jsme hrou na „Abecedu“, kdy jsem potichu říkala abecedu, vybrané dítě řeklo po chvíli „stop“ a na písmeno, u kterého jsem skončila, pak děti vymýšlely slova. Toto žáci zvládali bez větších problémů.

„Přetlačovaná“ - vybrala jsem vždy dvě děti a jejich úkolem bylo přetlačovat se rukama, čelem, zády, šlapkami noh apod.

Nachystala jsem si „tajemný pytlík“ a před zraky žáků jsem do něho vložila různé drobné předměty. Jeden předmět jsem odebrala, žáci pak postupným vytahováním zbývajících předmětů měli určit, kterou věc mám schovanou v ruce. Hra se dětem velmi líbila a vždy na hledaný předmět přišly.

„Tajemná řeč“ – začala jsem na děti mluvit tak, že jsem jednotlivá slova rozložila na písmena. Začali jsme od slov tvořených 3 - 4 písmeny, postupovali jsme ke slovům, která se skládala z 5 - 6 písmen. Tady žáci již chybovali, ani ti nejšíkovnější nedokázali dát slovo dohromady.

Nakonec jsem žáky rozdělila do skupinek po dvou a jejich úkolem bylo složit obrázky podle časového děje. Většina skupinek úkol splnila. Společně jsme si pak poskládané obrázky prohlédli a opravili případné chyby.

- Využití myšlenkových map osvobozuje děti s poruchami učení ze sémantického omezení k zaznamenání všech „živých“ informací prostřednictvím maximálního zapojení smyslů (hmat, zrak, sluch). Myšlenkové mapy jsou grafické systémy, které dětem pomáhají při zpracování informací v mozku. *Se žáky jsme tvořili myšlenkové mapy „Pohodová škola“ - vznik na základě asociací (obrázky, slova, barevné označení).*

Rozvoj sluchové analýzy a syntézy, prezentace myšlenkových map ve skupinách.

Závěr: Zlepšení koncentrace a schopnosti překonávat obtíže, dotáhnout práci do úspěšného konce. Spontánní reakce žáků. Práce ve skupinách vedla k tvorbě zajímavých konceptů (pravidla třídy). Žáci prostřednictvím živých map lépe přijímají a používají informace z okolního světa.

7. Reeducace specifických poruch učení

Reeducace specifických poruch učení probíhá na základě přesné diagnostiky. Ta nám určí, která z dílčích funkcí je špatně rozvinutá nebo nějakým způsobem „pokulhává“.

Nejdříve je nutné napravit tuto dílčí funkci, funkce jsou pak schopné se navzájem propojovat a vytvoří nám schopnost počítání, čtení nebo psaní.

Reeducace patří mezi nápravné metody speciální pedagogiky. Jde o dlouhodobý diagnosticko-terapeutický proces, který má za cíl odstranit nebo zmírnit obtíže dítěte a celkově zlepšit stav jeho psychiky. Zkušenosti ukazují, že neexistuje jedna univerzální účinná metoda. Je nutné se umět přizpůsobit individualitě dítěte a typu poruchy. Při výběru metod musíme respektovat stupeň poruchy a fázi nápravy, v níž se dané dítě nachází.

Aby byla reeducace efektivní, je nutná týmová spolupráce vyučujících, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání žáka, a jejich kvalitní připravenost.

Náprava specifických poruch učení je náročná, dlouhodobá a vyžaduje značné úsilí ze strany učitele, rodiny, dítěte a dalších odborníků.

Dobrý učitel by měl hledat odpovědi na otázky:

- Kolik informací prezentuji najednou?
- Jak „výstižné“ je moje sdělení žákům?
- Poskytuji žákům potřebnou podporu?
- Mohou se žáci plně soustředit?
- Uvádím dostatek názorných příkladů?
- Nejsou v mé hodině přítomna nadbytečná rozptýlení (zraková, sluchová)?
- Je úroveň skladby hodiny přiměřená žákům?
- Zapojují se žáci v mé hodině do všech aktivit?
- Kontroluji, zda žáci rozumí vysvětlení, příkazům a otázkám k danému učivu?
- Otázky kladu otevřené či uzavřené?
- Víím, který styl učení vyhovuje mým žákům?
- Jak pomáhám žákům s SPU překonat potíže s krátkodobou pamětí?
- Posiluji dostatečně paměť dětí?
- Rozvíjím u dětí řeč?

- Stimuluji u dětí sluchové vnímání?
- Jak motivuji děti k učení?
- Zaměřuji se v hodinách na posílení sluchové diferenciaci, sluchové analýzy a syntézy?
- Je můj výklad dostatečně názorný?
- Rozvíjím u dětí zrakovou diferenciaci?
- Vedu děti k samostatnosti?
- Rozvíjím u dětí sociální dovednosti?
- Dokážou děti vnímat čas a prostor?
- Mají děti upevněné základní matematické představy?

Individuální podpůrná opatření

1. Posadit dítě ve třídě před sebe, samotné nebo vedle klidného spolužáka, nejlépe doprostřed – ne na kraj.
2. Novou látku vysvětlovat přiměřeně dítěti.
3. Ujišťovat se, že nás dítě chápe.
4. Domluvit se na úkolech, známkování, na počtech možných chyb, na počtu úkolů.
5. Vyhnout se únavě, rychlému tempu, pomoci dítěti najít na dané aktivity čas.
6. Nechat ho odpovídat na otázky, i když nejsou odpovědi dle pořadí, dodávat mu odvalu.
7. Pomoci mu v počátku plnění svého úkolu, být trpělivý nad jeho pomalostí, nestresovat ho.
8. Nechat dítě objevovat jeho vlastní možnosti.
9. Učitel by měl rozvíjet své poznatky o problematice SPU a hledat možnosti přizpůsobení školní docházky – aby dítě zažilo před ostatními úspěch.
10. Soustavně se připravovat na hodiny, vytvářet si pomůcky.

Aktivity:

1. „Naslouchání“ (vnímání zvuků)

Učitel dětem zaváže oči a poté předvádí nejrůznější zvuky – mačká papír, bouchne dveřmi, šustí sáčkem, trhá papír. Děti mají za úkol zvuky pojmenovat.

2. „Příběh“ (pozornost dětí při naslouchání příběhu)

Učitel vypráví dětem příběh, např. příběh o psovi. Kdykoliv děti uslyší slovo „pes“, zaštekají.

3. „Rýmy“ (rozvoj sluchového vnímání)

Děti se učí přesněji vnímat mluvenou řeč. Učitel předřikává rýmy a děti po něm opakuji. Později děti samy rýmy tvoří.

4. „Uvolňovací cviky“ (rozvoj hrubé a jemné motoriky)

Při tréninku hrubé motoriky si vezme dítě do ruky namočenou houbu a kreslí na tabuli velké kruhy a oblouky. Při uvolňování jemné motoriky dítě kreslí prstem do krupice (písku) a obtahuje různé obrazce na pracovních listech.

5. „Procvičování paměti“ (paměť a soustředění dětí)

Děti si sednou do kruhu a určí se někdo, kdo začíná. Ten započne větu „Přijela tetička na návštěvu a přivezla mi čokoládu.“. Další dítě má za úkol celou větu zopakovat a přidat další věc („Přijela tetička na návštěvu a přivezla mi čokoládu a bonbóny.“). Každé další dítě vše opakuje a vždy přidá ještě jednu věc. Pokud si dítě nedokáže vzpomenout, můžou mu ostatní pomoci.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Vzhledem k tomu, že je naše třída dyslektická, jsou neustále dodržovány veškeré speciálně pedagogické principy, metody a reedukační postupy. V rámci tématu „Reedukace SPU“ jsme si s žáky zahráli paměťovou hru, kdy žáci jmenovali, jaká zvířata by si vzali na Noemovu archu. Procvičili si tak nejen paměť, ale i vnímání a soustředění. Také jsme si v hodině přírodovědy zahráli hru „Myslím na...“, kde žáci spolupracovali ve skupinách a snažili se uhádnout myšlené zvíře nebo rostlinu. Tyto činnosti žáky bavily a zároveň si mohli formou hry procvičit myšlení, paměť, sluchové vnímání.
- Žáci zhlédli pořad Kostičky na téma „Zvuky a tóny kolem nás“. Pak jsem jim pustila ukázky zvuků na IT jako: dopravní prostředky, přírodní úkazy, hlasy zvířat apod. a děti hádaly, kdo tyto zvuky dělá.

„Naslouchání“ – vybrala jsem některé děti a zavázala jim oči. Měly uhodnout, čím dělám zvuk – cinkání klíči, psaní křídou po tabuli, hraní na hudební nástroje, mačkání papíru, práce se sešíváčkou, proud vody apod.

„Příběh“ – přečetla jsem žákům krátký příběh o Tondovi, který šel do školy. Vždy, když uslyšeli slovo Tonda, měli tlesknout. Bylo vidět, jak se děti soustředí, ale postupně je trpělivost opouštěla a ke konci příběhu bylo slyšet tlesknutí pouze sporadicky.

„Rýmy“ – nejdříve jsem říkala slova a děti se snažily vymyslet k tomuto slovu rým. Často se objevovala nově vytvořená slova, nesmysly. Pak jsem jim ukazovala obrázky a děti hledaly mezi obrázky ten, který se s ním rýmuje, např. pes – les, kráva – tráva, kosa – vos a apod.

„Uvolňovací cviky“ – ve zbytku hodiny děti rozvíjely na tabuli hrubou motoriku, když obkreslovaly tvary oblouků a smyček. Podobné úkoly pak vytvářely do pracovního listu – obkreslování předkreslených tvarů.

- V úvodní části hodiny jsme hráli paměťovou hru s větou: „Na pustý ostrov si s sebou vezmu...“ (děti postupně přidávaly a opakovaly věci po ostatních).

Dále jsme hráli hru " Na dysgrafika". Děti zkoušely napsat své jméno a jméno svého kamaráda opačnou rukou než tou, kterou píšou. Dále kreslily obrázek sebe. Vznikly velmi legrační obrázky. V závěru hodiny jsme hráli hru rozvíjející postřeh "Co se ve třídě změnilo?".

Dětem se aktivita moc líbila a užily si mnoho legrace.

- S dětmi jsme rozlišovaly zvuky z okolí. Hrály jsme hru: "Najdi piráta" – děti sedí na koberci a představují ponorky. Mají zavřené oči a jednu ruku nahoře – ta představuje periskop. Děti mají za úkol poslouchat, a pokud zaslechnou zvonění zvonku, ukázat rukou-periskopem na místo, odkud se zvonek ozval a tím chytit pirátskou loď. Aktivita se dětem líbila. Dobře se projevilo, kdo reaguje rychle a jednoznačně a kdo má naopak problémy. Dále jsme trénovaly uvolňovací cviky při kresbě do krupice. I tato aktivita byla pro děti zábavná a líbila se jim.

8. Reeducace dyslexie

Dyslexie je specifická porucha čtení, projevující se neschopností naučit se číst běžnými výukovými metodami. Znamená potíže se slovy nebo poruchu v práci se slovy, poruchu ve zpracování psané řeči (ve čtení) a ve vyjadřování řeči psanou (v psaní). Dítě má problémy s rozpoznáním a zapamatováním si jednotlivých písmen, v rozlišování písmen tvarově podobných (b-d, s-z, t-j). Problémem může být i rozlišování zvukově podobných hlásek (a-e-o, b-p). V reeducaci dyslexie rozvíjíme jednotlivé percepce.

Základní příčiny dyslexie:

- oslabení sluchového vnímání, zejména oslabení sluchové analýzy a syntézy
- oslabení zrakového vnímání
- oslabení prostorového vnímání
- oslabená automatizace procesů

Projevy dyslexie:

- problém v rozlišování písmen
- problémy s nabýváním techniky čtení, tichý sklad, hláskování shluků souhlásek
- čtení s nerovnoměrným a přerývaným rytmem
- nevladatelnost techniky rychlého či letmého čtení
- reprodukce textu je někdy lepší než vlastní technika čtení

Důsledky dyslexie:

- odraz v osobnosti žáka
- pocity napětí nejen ve výuce jazyka, ale i v ostatních předmětech
- možnost snížení celkového školního výkonu
- riziko neurotického vývoje dítěte

Dyslektik je žák, který musí neustále kompenzovat, hledat prostředky, kterými by se vyrovnal v zadaných úkolech ostatním žákům. Musíme se pokusit porozumět potížím, které žáka během školní docházky provázejí. Žák si chybu neuvědomuje.

Cílem reedukace je dosažení sociálně únosné úrovně čtení, je kladen důraz na zvládnutí textu, orientaci v textu a porozumění čtenému. Zároveň je nutné zaměřit se na podklad – analýzu. Tu rozvíjíme u každého žáka individuálně. Při procvičování využíváme kartičky s písmeny, spojování písmen s věcmi či jevy. Vybíráme adekvátní texty, které odpovídají obsahem a obtížností věku žáka. Při výběru textů vycházíme ze zálib a zájmů žáka.

Základní pravidla při vybudování techniky čtení:

- Žák by měl číst pravidelně, vcelku však nejdéle 10 minut. Doba čtení se přizpůsobuje věku dítěte – mladší méně.
- Žák by měl, pokud mu to vyhovuje, využívat záložku, prst...
- Využíváme postřehovací slabiky, kartičky.
- Vzbuzujeme v žákovi zájem o čtení.
- Využíváme komiksy, hádanky, vtipy.
- Zaměřujeme se na obsah čteného, zjišťujeme pomocí otázek.
- Čtení by mělo být zábavné, zajímavé.
- Žákovi vedeme deníček – co už umí.

Vybrané metody při reedukaci dyslexie:

Metoda obtahování

Je vhodná pro počáteční stádia reedukace u těžkých případů. Pokud nefunguje zrková ani sluchová analýza natolik, abychom mohli započít s výukou čtení, použijeme hmat a pohyb. Žák si vymyslí těžké slovo, které by sám nedokázal napsat a přečíst. Slovo napíšeme velkými písmeny na list papíru. Žák jednotlivá písmena obtahuje prstem a každé písmeno zvlášť vysloví. Opakujeme tak dlouho, až celé slovo ovládá pohybově. Poté mu předlohu zakryjeme a procvičujeme se zavřenýma očima. Pak napíše slovo načisto.

Nepřipustíme, aby bylo napsáno chybně, a žáka výrazně pochválíme. Při této metodě si dítě uvědomí, že není vše ztraceno, že existuje způsob, jak se dá všemu naučit. Od slov přecházíme k větším celkům, které pak můžeme předepisovat na počítači. Děti sledují, kolik slov se denně naučily přečíst a napsat, tím si samy měří svoji úspěšnost.

Metoda Fernaldové

Je vhodná u pomalých čtenářů, kteří mají dobrou techniku čtení. Je vhodná i pro dospělé dyslektiky. Žákovi určíme text – cca 10 řádků, který má „přelétnout“ zrakem. Současně se sledováním řádků si tužkou podtrhává nesnadná slova. Když takto přelétne zrakem všech 10 řádků, zkouší to znovu a opět podtrhává náročná slova (stejná i další). Když skončí, přečte si podtržená slova. Poté čte určenou část textu.

Z letného čtení již žák text zná, nemusí se obávat obtížných slov, a proto čte s větším klidem. Metoda by se měla v ideálním případě používat s dětmi denně.

Metoda postřehování

Žákovi předkládáme na zlomek vteřiny slabiku, slovo, skupinu slov – podle úrovně čtení, žák má za úkol text přečíst. Užíváme barevnosti. Postupně zvyšujeme náročnost. Postupujeme od otevřených slabik k uzavřeným, od jednoslabičných slov k víceslabičným. Postupně přidáváme slova se shlukem dvou, později více souhlásek. Při nácvičce délky samohlásky je nutné, aby byla přečtena každá dlouhá samohláska i čárka, která odděluje větné celky. Délky nacvičujeme pomocí bzučáku, píšťalky, kapesní svítilny. Je možné využít rytmizace. Cvičíme pomocí kartiček.

Čtení se záložkou (okénkem)

Velmi oblíbená metoda u mladších dětí. Velikost záložky musí odpovídat velikosti písma. Záložkou pohybuje učitel. Rychlost pohybu se záložkou se přizpůsobuje čtenářským možnostem žáka. Účelem je cvičit správné pohyby oka po řádku, odstraňovat tzv. dvojí čtení. Záložky využíváme dvojitým způsobem:

- Text postupně poodkrýváme - ukazujeme dítěti začátek slova, pak slovo celé. Nutíme tím žáka řídit se dle začátku slova a zabraňujeme hádání.
- Text postupně zakrýváme - dítě má před sebou nejprve celý řádek, který okénkem postupně zakrýváme tak, aby bylo dítě tlačeno dopředu. Tento způsob používáme ke zvyšování rychlosti a plynulosti, když už má žák jistotu ve slabikách.

Čtení v duetu

Učitel čte zároveň s dítětem neprocvičený text. Rychlost přizpůsobí možnostem dítěte. Čte výrazně, zřetelně, se správnou intonací. Dítě své špatné čtení při tomto nácviku neslyší, vzdává se svých špatných čtenářských návyků a zvyká si na správnou intonaci vět.

Aktivity:

1. „Vyhledávání rýmů“

Vybere se libovolné slovo a hledá se k němu co nejvíce rýmů (např. mrak – drak, frak, prak), přitom lze vytvořit zcela nesmyslná slova (mrak – žrak, krak). Nezáleží na významu, ale na tom, aby se slova rýmovala.

2. „Slovní hříčky“ (návik tvoření vět, uvědomění si počtu slov ve větě)

Dítěti předkládáme krátké věty, např. Petra si hraje. Jana má květiny. Vyslovujeme věty pomalu, slovo za slovem. Poté opakujeme celou větu společně s dítětem. Hranice mezi slovy zdůrazňujeme tlesknutím nebo každé slovo vyslovíme odlišně (např. změnou výšky hlasu). Věty prodlužujeme, rozkládáme s dětmi na slova. Poté můžeme dávat dětem úkoly – „Kdo zná nějakou větu se dvěma slovy (třemi, čtyřmi atd.)?“

3. „Slabiky“

Děti učíme, že se dají slova rozložit na slabiky a více slabik se nám spojuje ve slovo. Děti vytleskávají slabiky ve slovech (ba-bič-ka) a učí se jednotlivé slabiky spojovat do slov. Využíváme pohybové hry, při kterých děti rytmicky vytleskávají do taktu, poskakují nebo tancují.

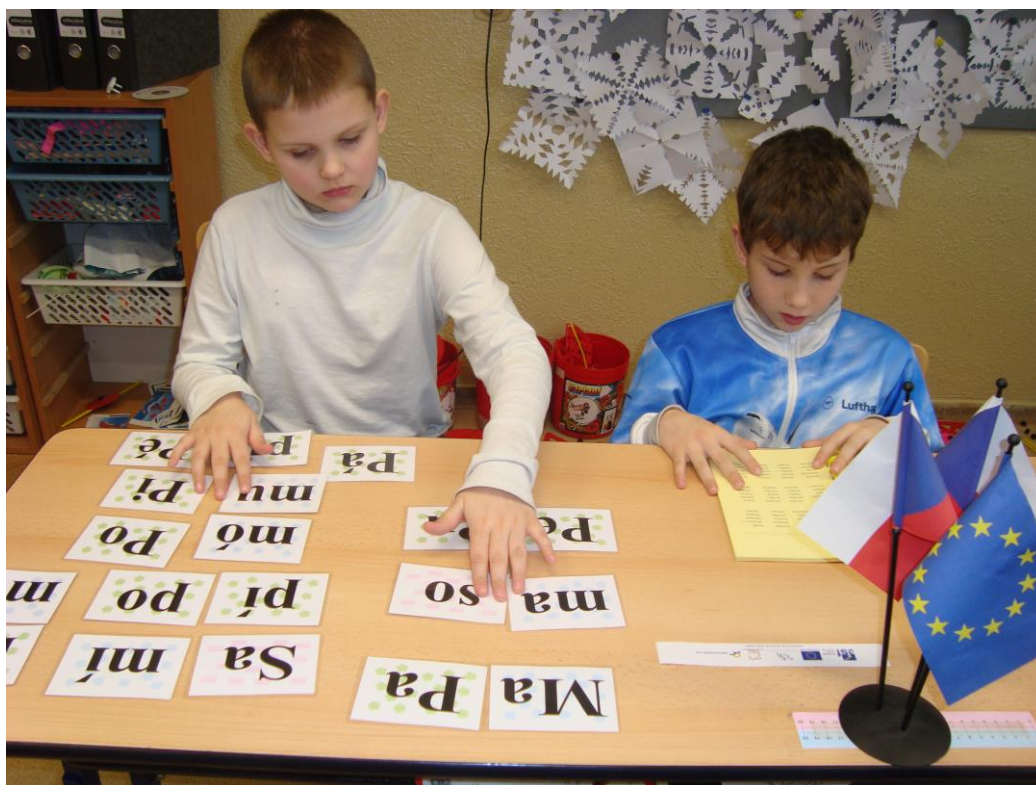
4. „Král“

Jedno z dětí je král (v první hře je to dospělý). Král stojí v čele místnosti, ostatní jsou za ním a vše po něm opakují. Král udává takt a druh pohybu, současně ve stejném taktu nahlas slabikuje slovo pro daný pohyb (např. král ve zvoleném taktu dupe a slabikuje du-pat, du-pat, ostatní ho následují). Důležité je, aby se všichni ve stejném taktu pohybovali a slabikovali.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Dnešní uspěchaná a technicky vyspělá doba stále více dětem ubírá schopnosti správného rozvoje řeči v raném věku a později i schopnosti komunikace. Je zcela běžné, že malé dítě trpí různými vadami řeči, má značné logopedické problémy, které se s nástupem do školy odrážejí ve čtení. Také se vytrácí komunikace v rodinném kruhu. Rodiče často z časových důvodů posadí již velmi malé děti k televizi či počítači. Se svými dětmi málo promlouvají, málo jim naslouchají, málo je učí a připravují do života. Čtení pohádek již není moderní, kniha dnes dětem nic neříká. To je podle mého názoru začátek všech následných potíží. Pod citlivým vedením učitele se dají tyto problémy zmírnit, musí však spolupracovat i rodina. Dyslektici jsou schopni s vadou pracovat, i když je to dlouhodobý proces. V tomto může pomoci právě technika, např. nahrávání vlastního čtení, práce s textem, tabulky, okénka apod. Je možné také využít další podpůrné prostředky, např. gymnastický míč pomáhá dětem pracovat s dechem a bránicí. Těžší formy dyslexie je nutné řešit s PPP a důsledně dodržovat její doporučení. Jedině tak lze dítěti pomoci zmírnit problémy s výukou a textem v jakékoliv podobě.
- Cílem reedukace dyslexie u žáků je dosažení sociálně únosné úrovně čtení a především porozumění čtenému. Při nácviu délky samohlásky je nutné, aby byla přečtena každá dlouhá samohláska i čárka, která odděluje větné celky. Délky nacvičujeme pomocí bzučáku. Žáky upozorňujeme na správnou intonaci. Pomocí čtecího okénka také cvičíme správné pohyby očí na řádku a odstraňujeme dvojité čtení. Často užíváme párové čtení, kdy se žák vzdává svých špatných čtenářských návyků a zvyká si na správnou intonaci vět. Vždy je nutný individuální a citlivý přístup. Velmi důležité je pracovat v klidném prostředí bez strachu. Žáci musí mít individuálně stanovené cíle, aby i ti slabší zažili pocit úspěchu. Často zařazují do vyučování i pohybové hry nebo práci ve skupině.
- Ve třídě mám několik žáků s diagnostikovanou, případně rozvíjející se dyslexií. Proto cvičení zaměřená na reedukaci dyslexie zařazují pravidelně v každé hodině čtení. Konkrétní žáci dále navštěvují po vyučování DYS studia, kde se nápravám věnují podrobněji.

Pravidelně vyhledáváme v textu obtížnější slova, která děti správně čtou a přepisují, někteří žáci (zejména v delších textech) používají okénko. Párové čtení používám při čtení cizinců (oba s ruštinou jako mateřským jazykem), zejména z důvodu jejich chybného přízvuku.

9. Reedukace dysgrafie

Dysgrafie je porucha grafického projevu, která postihuje celkovou úpravu písemného projevu, osvojování jednotlivých písmen, napodobení tvaru, spojení hlásky s písmenem a řazení písmen. Dítě může zaměnit tvarově podobná písmena, písmo je neuspořádané, těžkopádné, neobratné. Linie písma jsou nerovnoměrně vedeny, písmo je neplynulé, kostrbaté, může se objevovat směšování psacího a tiskacího písma. Žák píše pomalu, namáhavě, vadně drží psací náčiní. Tlačí na tužku, což způsobuje bolestivost a napětí v ruce. Dysgrafie je způsobena deficitem jemné a hrubé motoriky.

Podkladem dysgrafie je oslabení:

- grafomotorické obratnosti
- prostorové orientace
- zrakového vnímání a paměti
- pozornosti

Reedukace je zaměřena na celou osobnost dítěte.

Cílem reedukace je přiměřeně rychlé a čitelné písmo. Dítě by mělo být pro práci motivováno. Při rozvíjení grafomotoriky se zaměřujeme na hrubou a jemnou motoriku.

Předpokladem plynulého psaní je správné držení psacího náčiní - používáme tužky, pastelky, pera s tzv. trojhranným programem. Používáme tužky s měkkou tuhou. Velice důležité je správné sezení při psaní, optimální výška psací plochy a židle. Při psaní má mít dítě opřené obě nohy o podložku. Dále provádíme průpravné uvolňovací cviky – na svislé ploše, na šikmé a nakonec na vodorovné podložce. Psací náčiní musí zanechávat zřetelnou stopu, aby si dítě nezvykalo na přítlak.

Uvolňovací cviky můžeme doprovázet říkadly, písničkami, hudebním doprovodem. Nevhodné je cvičení, které mění ostře směr pohybu, protože se tím naruší jeho plynulost. Tyto cviky předcházejí nácviku psaní, provádíme je pokud možno před každým psaním. Dáváme přednost krátkým cvičením, v průběhu psaní zařazujeme relaxační cvičení.

Dysgrafie se projevuje jako porucha tvaru, porucha tahu a porucha vztahu.²⁵

Porucha tvaru

Dítě nedodrží tvar písmene, komolí písmena, nepamatuje si postup psaní daného písmena. Při reedukaci se zaměříme na algoritmus psaní – dítě napodobuje učitele. Učitel dítěti ukazuje správné tahy při psaní písmene. Dítě musí vidět, jak písmeno vzniká, a vybavit si jeho hotový tvar. Pro dobré zapamatování je třeba rozdělit napsání písmena na jednotlivé kroky. Písmeno obtahujeme se zavřenýma očima na velkém tvaru v prostoru. Dítě si musí zautomatizovat pohybovou dovednost. Postupně spojuje písmena do slov. Pokud se dítěti nedaří, vedeme mu při utváření písmene ruku.

Porucha tahu

Písmo dítěte je neúhledné, dítě nepíše jedním tahem. Je patrné napojování písmen, písmo má zvrácený sklon, pro křečovitě držení tužky je roztřesené.

Při reedukaci se zaměřujeme na spojování písmen s nadměrně prodlouženými tahy. Postupným nácvikem je dítě automaticky odstraní. Cvičení provádíme na tabuli mokrou houbou, pak křídou a teprve nakonec na papíře.

Porucha vztahu

Dítě nedokáže psát písmena ve slově ve správném poměru. Některá písmena jsou nadměrně velká, jiná nadměrně malá.

Při reedukaci využíváme pomocné linky:

- Pro větší přehlednost smí psát dítě přes řádek. Řádek může sloužit i k opravě chyby.
- Slovo si nejdříve nahlas po slabikách přečteme, poté ho dítě napíše a hlasitě si jej přitom předříkává.

Podpůrná opatření ve škole:

- prodloužení času, využití doplňovacích cvičení
- zkrácení textu, jeho vlepování do sešitu

²⁵ http://is.muni.cz/th/66225/pedf_m/diplom.MV.txt

- dítěti zajistit vhodné místo k sezení – blíže učiteli, aby mělo možnost vnímat výklad, a učitel měl možnost dítě sledovat
- využití pracovních listů – je vhodné větší řádkování
- využití fólií
- zajištění uvolněné atmosféry ve třídě
- žáka povzbuzovat, motivovat, uznat každý jeho pokrok a úsilí
-

Aktivity:

1. „Uvolňovací cviky v kruhu“

Kroužení celou paží, poté loket, zápěstí, třepání rukou pro uvolnění, hadrový panáček – vleže, poté na židli vsedě. Psaní mokrou houbou na tabuli, poté křídou – velké tvary.

2. „Ťukání“

Prsty ťukáme o sebe za doprovodu říkanky, učitel předcvičuje. Hraní na klavír - na lavici pro uvolnění.

3. „Sypání písku, mouky“ (pro nácvik správného úchopu pera)

4. Grafomotorické listy, omalovánky, vystřihování, lepení, skládání.

5. „Navlékání“

Navlékání korálků, těstovin na šňůru.

6. „Cvičení ve dvojici“

Žák píše spolužákovi na záda písmena. Spolužák nahlas říká, co mu na záda napsal. Poté se vymění.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V úvodu hodiny jsme na koberci vytvořili s dětmi kroužek a prováděli jsme uvolňovací cviky na kroužení paží, předloktí, zápěstí. Zahráli jsme si hru na „Domeček, stromeček a

hříbeček“, kde se kromě rozvoje hrubé motoriky uplatňuje rozvoj pozornosti, soustředění a vnímání. Na závěr první části si děti postupně lehaly na zem a zahráli jsme si hru „Na hadrového panáka“.

Zopakovali jsme si všechny probrané básničky, které doprovází tzv. hra na tělo, např. Princeznička na bále, Foukej, foukej, větříčku, Odkud ten náš holub letí apod.

Žáci se posadili na koberec a za doprovodu jednoduchých říkadel procvičovali jemnou motoriku (např. To jsou prsty, To je máma, to je táta apod.). Vytvářeli jsme tak nácvik na úchop psacího načiní.

V poslední části hodiny jsme si zacvičili na hudbu D. Patrasové „My máme kapelu“ – děti předváděly jednotlivé nástroje za doprovodu hudby a tance.

- Již od 1. třídy procvičujeme s dětmi před každou hodinou psaní jemnou i hrubou motoriku jednoduchými rozcvičovacími cviky, využíváme básničky s pohybem. V tom pokračuji i ve 2. ročníku.

Především jde o skloubení koordinace ruky a oka, propojení obou hemisfér - hrajeme si na pavouka-křížáka.

Před každým psaním si připomeneme správné držení pera, správné sezení, náklon sešitu. Vždy dětem vysvětlím jednotlivé fáze tvaru písmena, ve 2. třídě správná napojení. Vedu žáky i k úpravě sešitů.

- Ve třídě je několik dětí s diagnostikou dysgrafie či alespoň sníženou grafomotorickou obratností. S dětmi se snažím formou různých podpůrných aktivit trpělivě pracovat, využívat vhodné pracovní listy s větším řádkováním, dle potřeby zkracovat psané texty, popř. volit doplňovací cvičení, zajistit žákům dostatek času při plnění zadaných úkolů a zároveň uvolněnou atmosféru v kolektivu ostatních spolužáků. Neustále se snažím žáky při výuce motivovat, povzbuzovat a stimulovat k větším výkonům formou pochval či odměn za vynaložené úsilí a každý jejich pokrok tak náležitě ocenit.

- Nejen v rámci tělesné výchovy se snažíme zapojovat do výuky uvolňovací cviky či oblíbeného hadrového panáčka určeného k rozvoji hrubé motoriky, při kterém se děti maximálně uvolní a zklidní. Před nácvikem samotného psaní pravidelně zařazujeme

grafomotorické cviky, které nám umožní procvičit naopak jemnou motoriku. Tu a tam výuku zpestříme cvičením ve dvojicích, kde jeden žák píše písmena, číslice či kreslí geometrické tvary na záda druhého žáka. Spolužák pak nahlas říká, co mu na záda ztvárnil a poté se žáci vymění. V hodinách výtvarné výchovy a pracovních činností zapojujeme jemnou motoriku do všech realizovaných činností, např. jednoduché formy šití (křížkový, obnitkovací steh, přišívané knoflíků), navlékání korálek na šňůru či drátek, práce s netradičními materiály, např. vystřihování z pěnové gumy, modelování v keramické dílně, skládání jednoduchých origami z papíru nebo skládání tangramů dle předlohy. Děti mají pestré aktivity v oblíbené, rády zkoušejí nové věci, zapojují fantazii, kterou při tvořivých činnostech plně zúročí.

10. Reeducace dysortografie

Dysortografie je specifická porucha pravopisu, která je často spojená s dyslexií. Jedinci s dysortografií mají závažné problémy, které se projevují především nedostatečně rozvinutým sluchovým vnímáním a reprodukcí rytmu, chápáním obsahu psaného textu, popř. nedostatečným rozvojem grafomotoriky.²⁶

Při reeducaci dysortografie se zaměříme především na nedostatečně rozvinuté funkce, na odstranění specifických chyb a také na zvládnutí mluvnického učiva. Současně bychom měli u žáka rozvíjet ty psychické kvality, které jsou součástí písemného projevu (soustředění, schopnost aplikovat gramatická pravidla, kontrola vlastní práce).²⁷

V důsledku oslabení sluchového vnímání se projevují **specifické dysortografické chyby**:

- vynechávání písmen, slabik, slov i vět
- přidávání písmen, slabik, vět
- spojování slov v jeden celek (typické psaní slova s předložkou)
- vynechání nebo nesprávné umístění diakritických znamének, sykavkové záměny, nedodržování délek samohlásek
- přesmykování slabik, váhání, pomalost
- chyby plynoucí z artikulační neobratnosti
- záměny zvukově podobných hlásek, slabik
- chudý psaný projev, chyby v přepisu
- špatné rozlišování konce slov, vět

U žáků se často objevuje dyslalie, potom je nutná návštěva logopeda. S žáky cvičíme jazykolamy, využíváme logopedické říkanky.

Při reeducaci bychom měli dále dbát na rozvoj sluchového vnímání, zrakové diferenciaci, prostorové orientace a koncentrace.

²⁶ ZELINKOVÁ, Olga. Poruchy učení. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 196 s.

²⁷ ZELINKOVÁ, Olga. Poruchy učení. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 196 s.

Aktivity:**1. „Znázorňování délky slabik pomocí stavebnice“**

Děti skládají rytmus slov – dlouhé slabiky pomocí dlouhých částí stavebnice, krátké slabiky pomocí krátkých kostek stavebnice.

2. „Vytleskávání slabik“

Učitel říká slova a žáci mají za úkol vytleskat přesný počet slabik. Je také možné na krátkou slabiku tlesknout a na dlouhou zvednout ruce nad hlavu – děti si současně uvědomují i délku slabik.

3. „Černý muž“

Nácvik rytmizace, počtu slabik ve slově. Jedno z dětí si stoupne na konec třídy, ostatní se postaví na druhý konec. Děti se černého muže ptají, kolik smějí ujít kroků. Ten jim odpoví vymyšleným slovem – např. cha-loup-ka. Děti musí správně určit počet slabik ve slově a udělat správný počet kroků. Kroky jsou prováděny houpavou chůzí.

4. „Rozklady, sklady slov“

Učitel říká slovo, např. papoušek a žáci ho mají za úkol rozložit: p-a-p-o-u-š-e-k. Poté říká učitel slova rozložená a žáci je mají za úkol složit.

5. „Plácačky“

Osvojení gramatických pravidel i-y. Učitel napíše na tabuli tvrdá y a měkká i. Děti seřadí do dvou řad. Každá řada dostane plácačku. Učitel řekne slovo a dvojice žáků má za úkol správně plácnout to i/y, které do slova patří. Tato hra se dá přizpůsobit právě probírané látce. Lze ji hrát i na pády, vzory, vyjmenovaná slova, di-ti-ni x dy-ty-ny apod.

6. Skládání rozstříhaných obrázků, popř. puzzle**7. „Zrcadlo“**

Dvojice žáků stojí naproti sobě s nataženými dlaněmi s odstupem asi 5 cm. Jeden z žáků pohybuje rukama podél imaginárního zrcadla, druhý žák ho má co nejpřesněji napodobit.

8. Kreslení podle diktátů, řešení jednoduchých labyrintů, pantomima

Možnosti stimulace a podpory oslabených funkcí:

Rozlišování měkkých slabik di-ti-ni a tvrdých dy-ty-ny

Využíváme všechny smysly. Jako pomůcka slouží tzv. mačkadlo. Mačkadlo je destička, na které jsou zvýrazněné tvrdé a měkké slabiky. Dítě dle diktátu ukazuje učiteli jmenované slabiky. Další pomůckou jsou tvrdé (dřevěné) a měkké (molitanové) kostky. Při diktátu si děti ohmatávají příslušnou kostku, aby si uvědomily, která slabika tam patří. Učitel ověří. Je dobré začínat s tréninkem jedné skupiny slabik, až poté směšujeme. Když děti zvládnou slabiky rozlišit sluchem, přistupujeme k jejich napsání. Je dobré využívat barevnosti.

Rozlišování dlouhých a krátkých samohlásek

Nejčastější pomůckou je bzučák, který zdůrazňuje délku samohlásek. Tím posilujeme sluchový vjem. Pokud má bzučák žárovku, posiluje se tím zároveň i vjem zrakový. Dále můžeme využívat zvonek, hudební nástroje, stavebnice s dlouhými a krátkými prvky. Při užití bzučáku učitel vytukává rytmus, který žáci nejdříve opakují vytleskáváním. Dále učitel předřikává slova, která zároveň přehrává pomocí bzučáku. Žáci přitom graficky znázorňují slova, dopisují chybějící čárky, rozlišují na obrázku napsaná slova.

Sluchové vnímání

Zaměřujeme se na sluchovou analýzu a syntézu – žáci rozlišují počet slov ve větě, rozkládají slova na slabiky, rozkládají slova na hlásky, skládají slova z jednotlivých hlásek. Často se hraje slovní kopaná.

Záměny písmen

Snažíme se zapojit všechny smysly, zaměřujeme se na zrakovou diferenciaci. Dbáme na zásadu „málo, ale často“. Zaměřujeme se na slova se zaměňovanými písmeny.

Neschopnost aplikace gramatických pravidel

Reedukace úzce souvisí s právě probíraným učivem. Využíváme názornost – kartičky s i-y, karty s párovými souhláskami, přehledy mluvnického učiva, doplňovací cvičení, ověřování algoritmů uplatněním pravidel. Vše by mělo probíhat hravou formou.

Rozlišování sykavek c, s, z – č, š, ž

Využíváme karty s písmeny, obrázky se slovy. Učitel vyslovuje slabiky, žáci zvedají karty s příslušným písmenem. Učitel vyslovuje hlásku, žák opakuje a ukáže odpovídající písmeno.

Učitel říká dvojice slov (sem – zem), žák opakuje a ukazuje příslušná písmena. Postupně zvyšujeme obtížnost slov.

Vynechávání, přidávání a přesmykování písmen, slabik

Provádíme soustavné cvičení sluchové percepce, vyžadujeme důslednou artikulaci, polohlasné diktování žáka, který píše. Žák tvoří slova z přeházených písmen, podtrhává správně napsaná slova (dens-dnes-dsne), rozkládá a skládá slova.

Hranice slov v písmu

Využíváme stavebnice, prvky znázorňující slovo, obrázky, karty s předložkami. Žák určuje počet slov ve větě, čte slova s předložkami pomocí obrázků, graficky znázorňuje obtížnější věty. Žák může značit slova částmi stavebnice nebo písemně (domluvenými znaky).

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V rámci 1. třídy se zaměřuji převážně na předcházení vzniku poruchy. Soustředíme se na pravidelný rozvoj sluchového vnímání – analýza a syntéza + rozvoj fonemického sluchu, většinou s dyslektickými kostkami a obrázky.

Často používáme „Hru na šeptanou“, případně šeptáme nesmyslné slabiky tak, aby se co nejvíce rozvíjel sluch. Neméně důležitý je rozvoj zrakového vnímání – co se na mně změnilo, který předmět chybí, který je navíc, na kterém byl místě atd. Důležitý je také rozvoj orientace v prostoru, na kterou navazuje orientace na papíře. Soustředíme se na pojmy vpředu, vzadu, nahoře, dole, co je to řádek, co sloupec.

Během celého školního roku využíváme postřehovací slabiky a čtení v duetu.

- Naše třída je třídou žáků se specifickými poruchami učení. Dysortografie je současně s dyslexií nejčastěji diagnostikovanou poruchou. Žáci vynechávají a zaměňují písmena ve slově, mají problém s rozeznáváním zrcadlových písmen, nedodržují délky samohlásek. U

žáků respektuji pomalé pracovní tempo, při reedukaci používám nejrůznější kompenzační metody a pomůcky.

Procvičujeme analýzu a syntézu slov, provádíme nácvik délky samohlásek formou hry, pomocí kostek rozlišujeme tvrdé a měkké slabiky. Do všech aktivit se snažíme zapojit co nejvíce smyslů.

- Předcházení rozvoji SPU a především vhodný rozvoj dětí je cílem 1. ročníku. Proto jsou do výuky zcela pravidelně zařazovány nejrůznější činnosti zaměřené tímto směrem.

Pravidelně používáme bzučák k rozlišování délek samohlásek. Bzučák používáme také k „ouškovému“ diktátu, kdy děti zpočátku se zrakovou oporou (svítící dioda) a později bez zrakové opory zapisují na tabulky, jaký tón byl diktován (krátký/dlouhý). Později zapisují sekvence a následně, až si děti zcela osvojí rozpoznání délek, přiřazujeme k délkám slova.

Pravidelně v hodinách používáme „mimozemštinu“, kdy jeden mimozemšťan slova nejprve hláskuje a úkolem dětí je provést syntézu, následně cvičíme analýzu. Po zácviku je dobré, když mimozemšťanem jsou samy děti. Děti si také velmi oblíbily nejrůznější druhy křížovek či vyhledávání a doplňování písmen, slabik a slov.

- Se svojí třídou pracuji již několik let, během nichž byly některé děti vyšetřeny v PPP a byly jim diagnostikovány poruchy učení včetně dysortografie. Vždy se snažím postupovat podle pokynů doporučených psychologickým vyšetřením. Děti používají ve vyučování kompenzační pomůcky, pracují se zkrácenými verzemi textů apod. Při reedukaci se snažím dbát na rozvoj sluchového vnímání, prostorové orientace a koncentrace i zrakové diferenciaci.

Bzučák, měkké a tvrdé kostky, sluchovou analýzu a syntézu, vytleskávání, rytmizaci na ozvučných dřívkách a jiné hry zařazuji do výuky denně.

11. Reeducace dyskalkulie

Dyskalkulie je porucha matematických schopností, jejíž nejčastější příčinou je špatná orientace v prostoru – dítě si nedovede představit početní řadu a vztahy mezi čísly, není mu jasná posloupnost, následnost jednotlivých čísel, dlouho počítá na prstech, později se naučí nazpaměť číselnou řadu nebo násobky čísel. Objevují se obtíže v orientaci na číselné ose, záměny číslic (6-9), záměny čísel (2008-2800), neschopnost provádět matematické operace, poruchy v prostorové a pravolevé orientaci při práci s čísly i v geometrii.

Příčinou poruchy ale mohou být i lehké mozkové dysfunkce, nesprávný způsob vyučování, negativní postoj k matematice a k učení vůbec a mnoho dalších.

Důležité předpoklady pro rozvoj matematických schopností u dětí předškolního věku:

- stupeň vývoje zrakového vnímání
- bezpečná prostorová orientace
- přesné sluchové vnímání

Pokud v tomto období pozorujeme u dítěte určité obtíže a nedostatky v těchto oblastech, je možné předpokládat poruchu matematických schopností. Jejich rozvoj je nutné cíleně rozvíjet formou hry.

Na možnost poruchy by měl jako první upozornit učitel dítěte, proto je důležité, aby měl o dyskalkulii alespoň základní znalosti.

Je nutné, aby byly děti, které již na 1. stupni mají větší problémy s matematikou (i bez problémů v českém jazyce), co nejdříve vyšetřeny v pedagogicko-psychologické poradně. Výsledkem tohoto vyšetření je nález, na jehož základě by měl speciální pedagog začít s dítětem cíleně pracovat tak, aby došlo pokud možno k odstranění nebo alespoň postupnému zmírňování projevů dyskalkulie.

Reeducace dyskalkulie

V nápravné péči je nutné věnovat dyskalkulii stejnou pozornost jako jiným specifickým poruchám učení – dyslexii, dysgrafií, dysortografií atd.

Děti s dyskalkulií mají problémy především s čísly jako abstrakcemi, proto je nutné při jakékoliv činnosti co nejvíce konkretizovat. Je tedy nutné rozvíjet myšlení a chápání těchto skutečností pomocí praktické manipulace s předměty (při hře) a používání slovní zásoby pro označování množství, prostorových vztahů apod. Děti se učí rozlišovat pojmy vyjadřující množství (hodně-málo, více-méně), procvičují pravolevou a prostorovou orientaci. Při těchto cvičeních je nutné zapojit co nejvíce smyslů – hmat, zrak, řeč, sluch.

Budování základů:

- porovnávání (pojem „stejně“ a seskupování předmětů)
- poznávání skupin objektů (např. rozpoznání skupiny tří objektů bez počítání)
- počítání (přiřazování čísel k objektům)
- jmenování následujícího čísla (vztahy před a za)
- psaní číslic (např. 0 – 10 ve správném pořadí)
- měření a párování (odhad velikosti, přiřazování objektu k jiným objektům, tvoření dvojic)
- seřazování objektů podle kvantitativních rozdílů
- vztahy částí k celku
- číselné operace (manipulace s čísly od 1 do 10 bez vztahu k objektům – abstrakce)
- desetinná čísla (systém numerace a zápisu desetinných čísel)
- zlomky

Reedukace dyskalkulie na 1. stupni

Dítě, které přichází do 1. ročníku, má mít jisté matematické představy a znalosti. Ty se u dětí musí vytvářet a rozvíjet během hravých činností a na základě manipulací s předměty.

Příklady:

1. Třídění předmětů

Pomůcky: 15 knoflíků různých barev, velikostí a s různým počtem dírek

Roztříd' knoflíky podle a) barvy

b) počtu dírek

c) velikosti

Na které hromádce je nejvíce (nejméně) knoflíků?

Na které hromádce je více (méně, stejně) knoflíků?

2. Nakresli domeček

Dítě nakreslí domeček. Sami pak nakreslíme další dva domky vedle něj tak, aby jeden byl menší a jeden větší než první.

Který dům je největší?

Ukaž ten nejmenší.

Nakresli pod největší dům největší kolečko, pod dům střední velikosti menší kolečko a pod nejmenší dům nejmenší kolečko.

3. Nakresli méně (více, stejně) koleček, než je na obrázku čárek.

Nakresli méně (více, stejně) srdíček, než jsi nakreslil koleček.

4. Porovnej a seřaď podle velikosti různě dlouhé pastelky (kolíky, brčka...).

5. Skládání obrázků

Pomůcky: větší množství modelů geometrických tvarů - čtverec, obdélník, trojúhelník, kruh různých velikostí.

Skládej obrázky podle a) své fantazie

b) vzoru

6. Navlékej na nit barevné korálky v pořadí, které budu určovat (dítě může korálky i kreslit na "nit" na papíře). Jako první navlékni modrý korálek, druhý bude mít žlutou barvu, hned za žlutým korálkem bude červený...

Jakou barvu má první korálek?

Jakou barvu má korálek, který leží hned za červeným? atd.

7. Rozdíl mezi vztahy "před" a "hned před", mezi vztahy "za" a "hned za" můžeme vysvětlit dětem například na obrázcích pohádek, *Jak šlo vejce na vandr, O veliké řepě, Králíčková chýška, O kohoutkovi a slepičce.*

Při uspořádání je zapotřebí měnit orientaci, tj. řadit prvky někdy zleva doprava, jindy zprava doleva.

8. Vybarvuj podle diktátu (6 prázdných polí, šipka určuje směr uspořádání)

První políčko má mít žlutou barvu.

Poslední pole je zelené.

Hned za žlutým polem bude políčko modré.

Hned před zeleným polem se nachází pole červené.

Některé pole za žlutým je fialové.

Některé pole před červeným má být oranžové.

Jmenuj barvy zleva doprava (zprava doleva).

Jedním ze základních úkolů matematiky na 1. stupni je vybudování pojmu přirozeného čísla a osvojení základních operací s přirozenými čísly.

Proces, jehož cílem je osvojení pojmu přirozeného čísla, se nazývá numerace.

Úkoly numerace:

- umět určit počet předmětů a vytvořit skupinu předmětů o daném počtu prvků
- psát a číst číslice
- uspořádat čísla
- porovnávat čísla

Hry usnadňující nácvik numerace:

1. „Postřehování počtu“

Kolik ukazují prsty? Cílem je, aby je dítě nepočítalo stále od jedné, ale aby na první pohled označilo počet. Zpočátku ukazujeme prsty tak dlouho, než dítě odpoví, později jen na krátkou chvíli.

2. „Počítání“

Dokresli takový počet teček, kolik udává číslo.

3. Nakresli 8 jablíček, 6 hrušek, 4 hříbky, 7 švestek, 10 hvězdiček, 5 čtverečků...

Vybarvi 3 čtverce zeleně, 1 modře, 2 jablka žlutě, 4 červeně...

4. Pomůcky: karty s čísly 0 – 10

Tleskni tolikrát, kolik ukazuje číslo na kartě.

Ukaž mi číslo, které jsem vyslovila.

Zvedni číslo, které ukazuje, kolikrát jsem ťukla do stolu.

5. Házej kostkou a říkej, jaké číslo ti padlo (kolik teček ti padlo).

6. Říkej číslo, které je hned před a hned za vysloveným číslem.

7. Doplně tečky na hracích kostkách tak, aby na každé byly tečky od 1 do 6.

8. Co je více? 5 knoflíků nebo 3 knoflíky?

Žák si připraví dvě řady knoflíků, vytvoří dvojice a na tomto základě dojde k výsledku.

9. Na stůl položíme 4 zelená brčka.

Narovnej do řady pod ně:

červených brček více než zelených,

žlutých brček méně než zelených,

spočítej brčka stejné barvy.

Základní operace s přirozenými čísly

Sčítání přirozených čísel – využíváme nejrůznější formy názoru: konkrétní předměty, počítadlo, dominové karty, čtvercové síť, stovkové počítadlo.

Pro dobré zvládnutí operace sčítání je nezbytné nejdříve procvičit rozklady čísel na dva sčítance a rozklady čísel na desítky a jednotky.

Odčítání přirozených čísel – vyvozujeme odděleně od operace sčítání. Při vyvozování jednotlivých spojů operace odčítání vycházíme z manipulace s konkrétními předměty a z grafického znázornění určité situace.

Násobení přirozených čísel – chápeme jako sčítání několika sobě rovných sčítanců. Důraz klademe na pochopení podstaty operace a pamětné osvojení základních spojů a algoritmů.

Dělení přirozených čísel – vycházíme z konkrétní manipulační činnosti a jejího grafického znázornění.

např. - 15 bonbonů máme rozdělit 3 dětem. Kolik bonbonů dostane každé dítě?

- 15 bonbonů máme rozdělit mezi děti tak, aby každé dítě dostalo 5 bonbonů.

Kolik dětí podělíme?

Aktivity:

1. „Hry na třídění objektů“

Žák dostane několik objektů, které se liší pouze jedním atributem, např. barvou, materiálem. Jeho úkolem je roztrždit objekty do dvou skupin. S rostoucími dovednostmi roste i náročnost úkolů. Dítě má např. několik trojúhelníků, kruhů a čtverců ve třech barvách a dvou velikostech. Jeho úkolem je roztrždit je podle barvy a tvaru a najít další atribut třídění.

2. „Matematické představy“

Žáci spojují počet objektů s číslem.

3. „Motorické aktivity při počítání předmětů“

Žák přesunuje určitý počet předmětů, manipuluje s předměty a přitom určuje jejich počet.

4. „Počítání šálků“

Žáci počítají sadu nádob. Ty postupně naplňují různými předměty (knoflíky, kuličkami, bonbony). Přitom šálky počítají.

Tato aktivita je pro děti zábavná a zabrání takovým chybám, jako je přeskočení objektu při počítání či přiřazení dvou čísel jednomu objektu.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Při reedukaci dyskalkulie věnujeme hodně času předmatematickým představám, porovnáváme předměty, třídíme je podle tvaru, barev, velikosti. Dále manipulujeme

s předměty, pastelkami, dřívky, bonbony, penězi, víčky apod. Používáme mističkové počítadlo, karty číslic a teček, karty na sčítání a odčítání, hrajeme domino, karty. Zařazujeme také rozcvičky, používáme bludiště a spojovačky, barevné počítání.

- Děti třídily knihy do knihovny podle velikosti. Počítaly knihy na poličkách knihovny, určovaly polohu uložených knih (nahore, dole).

Orientaci na ploše cvičily při manipulaci s obrázky pohádek na podložce.

V mateřské škole se matematické představy rozvíjejí průběžně při každodenní činnosti. Reedukaci dyskalkulie není možné provádět, neboť u dětí předškolního věku nelze provádět diagnostiku SPU. Dětem s dílčími problémy v oblasti rozvoje matematických představ je věnována individuální péče, využívají stimulační pomůcky, např. Klokanův kufr.

- Při reedukaci dyskalkulie jsme si rozdělili činnosti do několika bloků. V první části jsme s dětmi počítali mističky. Úkolem dětí bylo přidávat do plastových misek vždy kuličku a zároveň u toho počítat, kolik kuliček jsme do misek rozdělili a kolik je vlastně misek. Počet misek jsme volili podle probrané látky ve výuce, tedy číselná řada do 7.

Při druhém úkolu měly děti rozdělit karty vždy podle daného počtu „hráčů“. Třetí úkol se týkal třídění předmětů podle daného kritéria, např. barvy, velikosti, tvaru. Děti tak třídily geometrické tvary, samohlásky, barevné kuličky. V závěru hodiny jsme pracovali s tabulí při řešení příkladů do 7 - sčítání, odčítání, porovnávání i doplňování chybějící číselné osy. Děti byly v hodině velmi aktivní, práce je bavila a všichni se plně zapojili.

- V naší dyslektické třídě jsou žáci s dyskalkulickými obtížemi, proto jsou v hodinách matematiky pravidelně zařazovány tyto aktivity:

- hrací karty sloužící k procvičování číselných vztahů (násobky, sčítání, odčítání)
- hry na třídění objektů - využívány jsou dřevěné kostky různých barev a geom.tvarů, vršky od PET lahví, kaštiny....
- pracovní listy
- číselný řetězec, pyramidy

Žáci tyto aktivity baví a zároveň jim pomáhají snáze pochopit probírané učivo.

12. ADHD

ADHD (zkratka anglického „Attention Deficit Hyperactivity Disorder“) – **hyperkinetická porucha**, která patří mezi neurovývojové poruchy. Tato porucha se projevuje již od raného dětství, nejvíce však ve školním věku, kdy postihuje 3-7 % dětí. Ve 40-50 % případů přetrvává do dospělosti a vyskytuje se u 4-5 % dospělých. Spíše než hyperaktivita se v tomto období objevují pocity vnitřního neklidu, převládá impulzivita a poruchy pozornosti. Pro ADHD se dříve používaly diagnózy LDE (*lehká dětská encefalopatie*) či LMD (*lehká mozková dysfunkce*), které se snažily vystihnout etiologii. Aktuálně používané označení syndromu vychází z popisu projevů této poruchy.²⁸

ADHD syndrom

- porucha pozornosti - hyperaktivita
- impulzivita
- afektivní chování
- výkyvy ve výkonech
- zvýšená chybovost z nepozornosti
- poruchy motoriky
- potíže s přechodem k jiné činnosti
- sociální nevyzrálost
- neklid, nesoustředěnost, roztěkanost
- opakované zapomínání domácích úkolů
- častá ztráta osobních věcí
- nesystematičnost při práci

ADD syndrom

- pomalé pracovní tempo
- nepružnost v reakcích
- zvýšená únava
- zasněnost

²⁸ <http://cs.wikipedia.org/wiki/ADHD>

Jak poznám, jestli má dítě v mojí třídě ADHD?

Pro učitele je práce s hyperaktivními dětmi běžnou praxí. Mohou být i první, kteří si poruchy u dítěte všimnou a upozorní na ni rodiče.

ADHD se mnohdy výrazně projeví právě s nástupem dětí do školy (nejčastěji bývá tato porucha diagnostikována mezi 6. a 9. rokem věku dítěte) v konfrontaci s novým režimem. Najednou se musí podříditi školnímu řádu, zvládnout výrazné omezení pohybové aktivity, dodržovat určitá pravidla chování, sledovat výuku a soustředit se na vlastní práci. Děti s ADHD mají inteligenci srovnatelnou s ostatními vrstevníky, bývají vnímavé a citlivé. Kvůli svému chování však bývají více trestány a zahrnovány výčitkami, na což mohou reagovat agresivně nebo depresivně a jejich sebevědomí se postupně snižuje. Obtížně hledají přátele mezi vrstevníky a jejich postavení ve třídě často osciluje mezi puncem „šaška“ a „grázla“. Některé děti svým extrémním neklidem učiteli téměř znemožňují normální vyučování.²⁹

Příznaky ADHD můžeme rozdělit do tří oblastí:

1. Porucha pozornosti

Projevuje se problémem se soustředěním, děti se snadno rozptýlí například pohledem z okna nebo nepořádkem na pracovním stole. Jsou schopny pracovat rychle, ale často povrchně, práci si nekontrolují. Při práci jsou nepozorné, z čehož pramení následné chyby. Těch si může učitel všimnout například v diktátech (vynechávání písmen, interpunkčních znamének). Jejich školní výsledky i prospěch značně kolísají, od výborných až po nedostatečné známky. Mnohdy dosahují horší známek, než jaké by odpovídaly jejich inteligenci. Neumí si udělat pořádek ve svých věcech, stále jim něco chybí a něco hledají. Pomůcky ve školní tašce mají neuspořádané a promíchané, často je ztrácejí. Pokud něco hledají, často vysypou celou tašku a probírají se jejím obsahem na zemi. Nedbají na svůj zevnějšek, nejsou učesaní, nemají zastrčenou košili, nezapínají všechny knoflíky, nezavazují si boty. Při rozhovoru s dospělými jim dělá obtíže se soustředit a postřehnout všechny informace a instrukce, zvláště je-li rozhovor dlouhý a informací je více. Často se svým učitelem navazují po delší době pozitivně laděný výběrový vztah, o to hůře potom snášejí změnu pedagoga.³⁰

²⁹ <http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

³⁰ <http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

2. Hyperaktivita

Děti postižené hyperaktivitou se projevují nápadnou pohyblivostí a neklidem. Ve škole nevydrží delší dobu klidně sedět, často se vrtí a houpou na židli, opakovaně z ní padají, vstávají, pobíhají od jedné věci ke druhé. V průběhu vyučování často přecházejí po třídě, hrají si s předměty, které nemají s výukou a učivem nic společného, lezou po nábytku nebo skáčou po lavicích. Pro tyto děti je typická větší míra hluku a nadměrný řečový projev. Vlastní činnost hojně komentují nebo u ní vydávají atypické zvuky. Přerušují učitele ve výkladu nebo ho doplňují svými připomínkami a ruší tak ostatní spolužáky.³¹

3. Impulzivita

Děti často jednají bez rozmyslu, v okamžiku, kdy je to zrovna napadne. Všechno chtějí mít a dělat hned. Neumí odhadnout důsledky svého jednání nebo své jednání nějakým způsobem korigovat. Tyto děti tedy nejprve konají a pak teprve přemýšlejí. Je pro ně obtížné se podrobit autoritám, příkazům a stanoveným pravidlům. Ve vyučování překřikují ostatní děti, vyrušují bez přihlášení, mluví, aniž by je učitel vyvolal. Neradi čekají, až na ně přijde řada, předbíhají ve frontě ve školní jídelně. Nečekají na pokyny učitele, do aktivit se pouštějí zbrkle. V hodinách tělocviku nebo během přestávek jim hrozí nebezpečí úrazu.

Nejvíce nápadné jsou děti s převládající nadměrnou aktivitou a impulzivitou, naopak děti s převahou příznaků pramenících z poruchy pozornosti mohou působit jako zasněné, netečné, líné a nedbalé.³²

Další příznaky

Dalšími příznaky spojenými s ADHD je zvýšená dráždivost. Děti se snadno nechají vyprovokovat a často také provokují ostatní. Jejich reakce mohou být až agresivní, čímž se dostávají do konfliktů s vrstevníky i s autoritami. Tyto děti se pak v kolektivu stávají neoblíbenými, je pro ně obtížné najít si blízkého kamaráda nebo se přáteli pouze s dětmi s podobnými potížemi. Umí se pro věci rychle nadchnout, ale nedokáží být vytrvalé a ani důsledné. Při dlouhotrvajících (zejména neléčených) potížích se kvůli opakovaným

³¹ <http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

³² <http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

neúspěchům přestávají snažit. Ztrácí zdravou ctižádost, jejich sebevědomí se snižuje a na opakované stížnosti a neúspěchy mohou reagovat depresivně.³³

Posilování žádoucího chování u dětí s ADHD

Pomocí následujících kroků lze zmírnit projevy ADHD a vylepšit chování a aktivity dítěte. Dítě bude schopno snáze plnit zadané úkoly – nejen ty školní.

1. Své požadavky dávejte dítěti jasně najevo, komunikujte s ním a poskytněte mu zpětnou vazbu, která vede k optimalizaci chování. Pochvalou a pozitivním hodnocením dítěti sdělujete, že jeho chování je žádoucí. Musí však následovat ihned po splnění úkolu a je třeba je vztahovat i na úkoly, které by měly zvládat děti mnohem mladší. Dbejte ale na to, aby zpětná vazba nerušila dítě v právě prováděných činnostech. Pokud dítě upozorníte na chybu, poskytněte mu i radu a doporučení, jak se jí pro příště vyvarovat. Zpětná vazba musí být vždy jasná, krátká a konkrétní. Neméně důležité je, jakým způsobem s dítětem během jednání hovoříte. Vždy zachovávejte klid, mluvejte klidným hlasem, udržujte oční kontakt.³⁴

2. Žádoucí chování lze posilovat i pomocí činností, které má dítě rádo. Dítě by si mělo samo vybrat, co je jeho oblíbenou aktivitou, např. práce na počítači, malování apod. Společně s učitelem pak sestaví seznam odměn.

3. Umožněte dítěti, aby se vám mohlo kdykoliv během dne svěřit se svými pocity a problémy. Hyperaktivní dítě totiž často vnímá situaci jinak než jeho spolužáci.

4. Pokud chcete dítě instruovat ke splnění nějakému úkolu, předávejte mu pokyny v postupných krocích. Nechte dítě, aby vám jednotlivé kroky zopakovalo, čímž si ověříte, že ví, co má dělat. Náročnost zadávaných úkolů by se měla zvyšovat plynule, v návaznosti na úspěšné splnění předchozích úkolů.

5. Klad'te větší důraz na kvalitní plnění a dokončování úkolů než na chování dítěte. Je-li totiž dítě zaujato úkolem, nezlobí. Není však přitom příliš důležité, aby úkol svou náročností odpovídal danému ročníku.

³³ <http://www.adehade.cz/diagnostika/diagnostika-a-typy-adhd/>

³⁴ <http://www.adehade.cz/diagnostika/diagnostika-a-typy-adhd/>

6. Pro dítě s ADHD je většinou charakteristický globální styl učení. Dítě vnímá především celek. Pokud se zaměřuje na detaily, pak nesystematicky, jen na základě charakteristiky, která ho zaujme.³⁵

Tomuto stylu učení odpovídají následující doporučení:

Předkládejte úkol jako celek, vycházejte z toho, co dítě o jevu ví. Nejdříve o tématu mluvejte, teprve potom vytyčte jednotlivé úkoly a požadavky.

1. Nechte dítě sbírat informace různými cestami (modalitami, smysly) a nepředpokládejte systematičnost.
2. Personalizujte obsah, oživte jej informacemi, které se vztahují k žákovi nebo učiteli (osobní údaje a příběhy o spisovatelích, statistiky fotbalových zápasů, zkušenosti z prázdnin, užití údajů, které jsou žákovi s ADHD důvěrně známé).
3. Získané poznatky zpracovávejte do přehledu, dávejte problému určitou strukturu, nenabízejte mnoho cest k řešení, příliš mnoho volnosti škodí. Dítě se neumí rozhodnout, potřebuje mantinely. Pomáhejte hledat souvislosti.³⁶

Pomáhejte dítěti utvářet automatismy. Dítě s ADHD má obtíže při zautomatizování naučených poznatků a postupů. Neumí též převádět naučené poznatky z jedné oblasti do druhé. Potřebuje přeučení. Automatismy se týkají nejen poznatků, ale též pracovních postupů. Sledujte nejen to, co dítě dělá, ale také to, co si myslí.

U dětí s ADHD je velmi běžné, že se u nich vyskytuje současně s poruchou aktivity a pozornosti také nějaká další psychiatrická porucha. Nejčastěji to bývají poruchy chování včetně poruchy opozičního vzoru, dále úzkostné poruchy a poruchy nálady. Pro učitele je podstatná skutečnost, že až u čtvrtiny dětí s ADHD se současně vyskytují i specifické poruchy učení.

Pro dítě a jeho rodiče bývají obvykle nejtěžší první roky školní docházky, kdy bývají poruchy aktivity a pozornosti nejvýraznější. Dítěti, u kterého je ADHD spolehlivě diagnostikována dětským psychiatrem, by měl být přizpůsoben styl práce a učení jak doma, tak ve školním

³⁵ <http://www.adehade.cz/pece-a-vychova/posilovani-zadouciho-chovani-u-deti-s-adhd/>

³⁶ <http://www.adehade.cz/pece-a-vychova/posilovani-zadouciho-chovani-u-deti-s-adhd/>

prostředí. Učitelé by měli velmi úzce spolupracovat s pedagogicko-psychologickými poradnami a respektovat specifický přístup k dětem s ADHD. Rodiče by měli pravidelně konzultovat s učitelem problémy při vzdělávání, měli by být seznámeni s používaným výchovně vzdělávacím programem, souhlasit s ním a navazovat na něj výchovným vedením v rodině.³⁷

Aktivity:

1. „Kruh bezpečí“ (hra na abreakci)

Označíme si prostor (kruh o průměru 2 m). To je bezpečný srub, do kterého se dítě (ovečka) může schovat. Jinak chodí po louce (podlaze) po čtyřech a pase se. My postupně napodobujeme hlasy různých zvířat (sovy, vrány, vlka, ovce, krávy atd.). Ovečka nesmí zvednout při zaznění žádného hlasu hlavu, jenom když zavýje vlk. V tom případě se musí rychle schovat do srubu. Když to ovečka splete, vyměníme se.

2. „Relaxace v pohybu“ (hra na relaxaci a uvolnění napětí)

Relaxovat můžeme vleže, vestoje, vsedě i v pohybu. Pustíme rytmickou písničku a bosí v jejím rytmu skáčeme nejdřív po jedné a pak po druhé noze. Všechny zbylé části těla přitom uvolňujeme – jako bychom z nich vytřepávali napětí. Nezapomeňme ani na hlavu a na obličejové svaly. Už jen minuta této aktivní dynamické relaxace nás osvěží.

3. „Předvádění písničky“

Dohodneme se, kdo bude první zpívat. Ostatní budou pantomimicky předvádět děj písně. Volíme takové písničky, jejichž děj se dá snadno předvést. Např. Kočka leze dírou, Skákal pes přes oves, Běží liška k Táboru atd.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V naší dyslektické třídě je několik žáků, kteří mají diagnostikovanou poruchu pozornosti ADHD. Vzhledem k obtížím, které jsou pro tuto poruchu typické, zařazují

³⁷ <http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

pravidelně před psaním relaxační cviky a hry na uvolnění energie. Využívám dechová cvičení, relaxační hudbu a aromaterapii.

- Na začátku hodiny jsme si s dětmi udělali krátký rozhovor, jestli doma zlobí a jak jsou za prohřešky rodiči trestány. Současně jsme si zopakovali pravidla třídy a školní řád. Řekli jsme si, co se může stát, když nebudeme určitá pravidla dodržovat nebo se nebudeme chovat tak, jak máme. Ve zkratce jsem pak dětem popsala chování některých dětí, které mají tzv. ADHD, a vysvětlila jsem jim, co to je a jak se tato porucha projevuje, že je třeba toto chování respektovat.

V druhé části hodiny jsme si s dětmi zahráli několik her. V „Kruhu bezpečí“ dělala některým dětem problémy sluchová diferenciací, nedokázaly rozeznat zvuky nebo byly jejich reakce velmi zpomalené.

Při „Relaxaci v pohybu“ si děti za doprovodu hudby nejdříve zacvičily a pak na koberci vsedě relaxovaly v táhlých pomalých cvicích.

13. Postavení cizího jazyka ve vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení

Výuka cizího jazyka u žáků se specifickými poruchami učení vyžaduje speciální přístup, který vychází ze všeobecných zásad péče. Podmínkou úspěšné edukace je zohlednění specifických obtíží žáka a sestavení konkrétních doporučení na základě kvalitní diagnostiky. Dále by měl učitel u žáka vytvořit pozitivní vztah k cizímu jazyku, sledovat jeho pokroky a na základě toho vhodnou formou upravovat práci v hodinách. Výuka cizího jazyka má za cíl žáka nejen připravit k praktickému užívání jazyka, ale naučit ho dovednostem a znalostem, které jsou nezbytné v jazykové komunikaci. Výuka cizího jazyka úzce souvisí s jazykem mateřským, prolíná se do oblasti hudební, dramatické, výtvarné a pohybové.

Obecné zásady při výuce cizího jazyka u dětí s SPU

- Zavést jednoduchý a přehledný systém výuky, který si žáci osvojí, budou znát postupy, které znamenají jistotu.
- U každého nového gramatického jevu je dobré se zastavit, zažít a vracet se k němu tak dlouho, až si žáci daný jev procvičí z různých hledisek.
- Sestavit doplňující cvičební materiály, vystřihovánky, obrázky, nové texty a úkoly. Na sestavování pracovních listů se mohou podílet i samotní žáci.
- Nejčastější obtíže mají žáci s překladem z češtiny do cizího jazyka. Je dobré využívat pracovní listy a postupně zařazovat ústní překlad, práci se slovníkem.
- Využívat didaktické techniky – projektor, fólie, plátno, magnetická či interaktivní tabule.
- Využívat vizuální názor.
- Využívat multisenzorický přístup – spojení komunikace a fyzické aktivity.
- Využívat postupy, které žáci znají ze cvičení mateřského jazyka (doplňování, křížovky).
- Všechny osvojené jazykové prvky ihned zapojovat do komunikace.
- Klasifikaci zakládat na průběžném hodnocení, vyloučit gramatický překlad a tradiční formu diktátu.
- Umožnit žákovi práci jeho optimálním stylem.

- Při výuce výslovnosti dodržovat zásadu „několikrát slyším, poté vyslovím“. Zařadit básničky, písničky, jazykolamy. Brát v úvahu, že žák s poruchou učení zvládne za hodinu pouze pět nových slovíček.
- U procvičování slovní zásoby žáky motivovat pracovními listy, řádně procvičovat, často se k látce vracet. Preferovat ústní formu cvičení.
- U mluvnických cvičení nejdříve žákům ukázat příklad, poté samotné pravidlo.
- Při nácvičování pravopisu mít na paměti, že písemný projev je druhotný, důležitý je ústní projev žáka. Zohledňovat fonetické psaní.
- Při využití poslechu s porozuměním klást důraz na nácvičování správné výslovnosti, procvičování sluchové diferenciaci a sluchové paměti. Využívat vizuální podporu.
- Procvičovat dovednosti čtení, vybírat vhodné texty, pracovat s textem. Využívat reedukační techniky.
- Podporovat verbální vyjadřování žáků – využívat přirozené podněty, běžná komunikace (omluvenky, zadání) probíhá v cizím jazyce.

Hodnocení žáků se specifickou poruchou učení

- Hodnotíme pouze to, co žák stihl vypracovat.
- Žáky předem informujeme o možnosti písemného či ústního zkoušení.
- Při hodnocení vycházíme z počtu jevů, které žák zvládl, ne z počtu chyb.
- Písanou formu zkoušení ověříme ústní formou. Preferujeme ústní formu.
- V písemném projevu tolerujeme foneticky správně napsaná slova.
- Hodnotíme výslovnost, schopnost praktického využití jazyka a chválíme snahu.
- Kládeme důraz na porozumění textu, ne na doslovný překlad.

Aktivity:

1. Pexeso

2. Říkaneky, písničky

3. „Kufr“

Jeden žák stojí zády k tabuli, zatímco jiný vybraný žák napíše výraz v cizím jazyce. Žák před tabulí klade svým spolužákům otázky v češtině tak, aby ostatní mohli odpovídat jen ANO – NE. Pomocí nápovědy a logickou úvahou dojde k danému slovu.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V naší třídě je jedna žákyně z Kosova, která používá češtinu pouze ve škole. Doma s rodiči i sourozenci komunikuje rodným jazykem. Nejedná se však o žákyni s SPU. Český jazyk i další cizí jazyk – anglický ovládá dobře a také se velmi dobře začlenila mezi ostatní děti. Jde o děvče snaživé, které na rozdíl od svého bratra chce dosahovat co nejlepších výsledků a nespokojí se s málem. Dále je ve třídě sedm romských dětí, které však romštinu používají pouze v komunikaci s některými členy rodiny. Rodiče používají více český jazyk. Z těchto dětí jsou pouze dvě s SPU, z toho jeden je individuálně integrovaný. Vzhledem k tomu, že tyto žáky mám již tři roky, vím, jaké metody i postupy používat, aby byla výuka co nejefektivnější.
- Ve třídě byly přichystány různé druhy písma - arabské, české, čínské. Děti si tyto obrázky prohlížely, měly možnost mezi sebou i s paní učitelkou diskutovat o tvarech a rozdílech. Poté jsme v ranním kruhu společně hovořili o pozdravu (dobré ráno, dobrý večer, dobrý den) v jiných jazycích - německy, česky, anglicky. Do této komunikace se zapojila i arabská holčička a předvedla nám, jak se tyto pozdravy řeknou v jejím jazyce. Děti se aktivně zapojovaly, zdravít se různými jazyky je bavilo.
- Výuka cizího jazyka má za cíl naučit žáky dovednosti a znalosti, které jsou nezbytné v jazykové komunikaci. Obzvláště u žáků s SPU je vždy uplatňován speciální přístup, aby žáci získali pozitivní motivaci k práci a zájem o studium cizího jazyka. Výuka je sestavená tak, aby žákům co nejvíce usnadňovala již tak velkou jazykovou bariéru. Z důvodu úzké souvislosti cizího jazyka s jazykem mateřským se toto působení prolíná i do oblasti hudební, dramatické, výtvarné a pohybové. V rámci vyučovacích jednotek se snažím děti zaujmout formou různých vystřihovánek, křížovek, vhodných doplňovacích cvičení, názorných obrázků, poutavých textů a přiměřených úkolů. Na začátek hodin zařazujeme krátké jazykové chvílky v podobě jazykolamů, říkanek, písniček či slovní kopané.

Společně jsme si vyzkoušeli sestavit pracovní listy na téma rodina, kdy si žáci přinesli vlastní fotografie a sami se tak podíleli na průběhu výuky. Největší obtíže činil žákům překlad z češtiny do cizího, v našem případě anglického jazyka. Nejprve jsme si připravovali věty o rodině ústně, při práci jsme používali slovník a pomocí myšlenkové mapy si na magnetické tabuli vytvořili soubor slovní zásoby na téma rodina. Každý žák měl za úkol ve svém pracovním listu vytvořit kvíz (rébus, tajenku, doplňovačku, spojovačku apod.) pro své spolužáky. V rámci několika vyučovacích hodin žáci představovali formou prezentací svých pracovních listů své rodinné příslušníky a ostatní spolužáci pak měli uhádnout závěrečný kvíz. V průběhu vyučování využíváme didaktickou techniku, především interaktivní tabuli. Žáci s ní velmi rádi pracují, slouží jako výborná pomůcka k uplatnění multisenzoriálního přístupu. Žák, který měl danou hodinu prezentaci, si mohl na závěr hodiny za odměnu zvolit anglickou píseň, zprostředkovanou na videoseveru YouTube. Žáci hodnotili aktivity velmi kladně, dozvěděli se mnoho nových informací o svých spolužácích a otestovali si své dovednosti při tvorbě pracovních listů v cizím jazyce.

14. Přípravná třída pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí

Přípravná třída je zřizována při základní škole a je určena dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí. Doporučuje se dětem rok před zahájením povinné školní docházky či dětem, které mají odklad povinné školní docházky.

Počet žáků v přípravných třídách je od osmi do patnácti dětí a týdenní dotace na výuku činí 20 hodin. O nástupu do přípravného ročníku rozhoduje ředitel školy, PPP a pediatr. Úkolem přípravné třídy je připravit děti na školní práci a zapojit je do kolektivu. Žáci se učí nejen mezilidským vztahům (pomoci si, kamarádství), ale i hygienickým a pracovním návykům a samostatnosti (uklidit si místo, zavázat si boty, obléci se, umýt po sobě talířek a ruce).

V hodinách se rozvíjejí předmatematické dovednosti jako znalosti barev, tvarů, množství. Učí se mnoho pohádek, říkadel, rozvíjí se sluchová, zraková a hmatová percepce (počáteční písmeno ve slově, počty slabik, předložkové vazby, pravolevá orientace, slova nadřazená a podřazená).

Velká pozornost je věnována hrubé a jemné motorice (uvolňovací cviky, vykreslování obrázků, bludiště, udičky, cvičení na hudbu, prolézačky apod.).

V souvislosti s touto činností se rozvíjí i komunikace a slovní zásoba dětí. Děti se seznamují se svým okolím, prostředím, ve kterém žijí, učí se pozorovat svět – rostliny, zvířata, předměty. Velmi důležitý je v přípravné třídě rozvoj individuálních schopností a dovedností dítěte, poskytování dostatečného prostoru pro vlastní rozhodování dítěte a pro aktivní zapojení do třídního kolektivu. Pedagogové v přípravných třídách úzce spolupracují s dalšími odborníky (školní psycholog, školní speciální pedagog, asistent pedagoga, mentor...) a využívají služby školských poradenských zařízení (pedagogicko-psychologických poraden).

Aktivita:

1. Děti nakreslí školu a přimalují sebe, jak jdou první den do školy. Poté si o prvním školním dni povídají s paní učitelkou.
2. Děti si postaví z kostek školu a povídají si, co je ve škole čeká a co ve škole najdou.
3. Děti si vezmou plastelínu a vymodelují sebe jako školáka a povídají si s paní učitelkou, na co se ve škole nejvíce těší, co je čeká.
4. Děti si z barevného papíru, zbytků balícího papíru a alobalu vytvářejí prostorovou aktovku.

5. Děti jdou „na výlet“ do MŠ a do 1. tříd, aby viděly, jak probíhá výuka.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Přípravné třídy jsou pro děti ze sociálně slabších rodin velmi důležité. S žáky jsme zavzpomínali na jejich první den ve škole, bavili jsme se o tom, jaké pro ně bylo začít plnit školní povinnosti, co pro ně bylo nejtěžší a co se jim naopak nejvíce líbilo. Vše ztvárnili i barvami na papír. Také jsme ve VV vyrobili dárečky k zápisu pro budoucí prvňáčky.

- Toto téma jsme zařadili v rámci přípravy předškoláků k nástupu do 1. tříd. Děti se byly podívat v 1. třídě, poté si namalovaly, co se jim tam líbilo. V kruhu jsme si s dětmi povídali o tom, jak to ve škole vypadá, jak je to jiné než v MŠ a co je tam čeká. Děti si prohlédly školní aktovku, pouzdro a jeho vybavení. Poté si už děti samy hrály na školu. Vypracovávaly pracovní listy, stavěly školu z kostek, třídily tvary a barvy. Děti se již těší k zápisu a do 1. třídy.

- Naše škola otevřela letos tři přípravné třídy, které pomáhají dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí lépe zvládat přechod do 1. třídy. Pomáhají získávat vědomosti a dovednosti ve všech oblastech vzdělávání. O zařazení do těchto tříd je velký zájem. Přípravnou třídu na naší škole absolvovali tři žáci naší třídy. Tito žáci byli mnohem lépe připraveni na vstup do 1. třídy, což se promítá do všech školních oblastí.

Z mého pohledu přípravnou třídu doporučuji nejen dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí, ale i ostatním, u kterých jsou patrné odchylky ve vývoji zjištěné u zápisu do 1. třídy a následně při vyšetření v PPP.

- Aktivity k přípravné třídě jsme si rozdělili do tří vyučovacích hodin. Nejprve jsme si s dětmi povídali o naší škole, o tom, jak se v září do školy těšily, kdo s nimi první den přišel, jaké jsou jejich zážitky z prvního dne a jaké pomůcky od rodičů dostaly. Ptali jsme se, co všechno se už ve škole naučily, co by chtěly ještě umět, jestli si ve škole našly kamarády, co je ve škole nejvíce baví, na co se těší a na co zase ne a zda se těší k zápisu a do 1. třídy.

Ve druhé hodině děti malovaly naši školu a poslední projektovou hodinu pak žáci dostali plastelínu, ze které měli vymodelovat sami sebe. Vznikly velmi pěkné figurky a tato hodina také děti bavila nejvíc.

- Myslím si, že žáci přípravných tříd jsou mnohem lépe připraveni na vstup do 1. třídy než jejich vrstevníci, kteří přišli z běžné mateřské školy. Děti v přípravných ročnících získávají dovednosti, které jim pomohou dále se vzdělávat v běžné třídě základní školy.

V rámci aktivity jsme s dětmi vyrobili dárečky pro budoucí prvňáčky.

Vzhledem k tomu, že téměř všichni žáci naší třídy sami přípravný ročník absolvovali, je dětem toto téma velmi blízké. Každý rok s prvňáčky připravujeme pro přípravnáčky ukázkové hodiny, kdy se učí všechny děti dohromady. Velmi často také pořádáme společné aktivity a projektové hodiny, při kterých spolupracují děti z obou tříd.

- V rámci tématu Přípravná třída děti malovaly školu a sebe, jak jdou první den do školy, poté o prvním dni povídaly paní učitelce a spolužákům.

V geometrii jsme si postavili školu z kostek. Naučili jsme se nejen poznávat geometrická tělesa, ale povídali jsme si i o tom, co nás ve škole čeká, na co se těšíme.

V lednu vyrobíme k zápisu budoucích přípravnáčků drobné dárečky.

15. Vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním

Pro úspěšné vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním musíme nezbytně zajistit individuální nebo skupinovou péči. Pro tyto žáky je výhodné navštěvovat přípravné třídy, kde si osvojují hygienické a sociální návyky a připravují se na školní režim.³⁸

Pro děti se sociálním znevýhodněním je velmi důležitá včasná péče. Včasná péče by měla předcházet hrozcím negativním důsledkům sociálního znevýhodnění. V období od tří let do nástupu do 1. třídy je zapotřebí u dětí z nepodněného rodinného prostředí rozvíjet komunikační schopnosti a poznávací funkce. Na jejich základě dochází k rozvíjení pozitivních sociálních vztahů. V některých rodinách se mluví pouze romsky nebo romským etnolektem češtiny, proto je nezbytné, aby se děti ve škole pohybovaly v prostředí, kde se mluví správně česky a kde dostávají velké množství pozitivních podnětů.

Rodiče dětí se sociálním znevýhodněním často projevují ke škole nedůvěru. Nechápu, jaký význam má předškolní příprava a úspěšně absolvovaná povinná školní docházka pro budoucnost jejich dětí, je těžké je motivovat ke spolupráci.

Je důležité přesvědčit romské rodiče o výhodách předškolního vzdělávání v mateřské škole a přípravné třídě, které jsou dobrým startem pro úspěšnou školní docházku.

Ve třídách, kde je více žáků se sociálním znevýhodněním, je velmi důležitá pomoc asistenta pedagoga, který pracuje nejen se žáky ve třídě, ale zajišťuje i komunikaci s rodinou v případech, kdy rodina se školou spolupracuje málo nebo vůbec. Odborníci z praxe se shodují, že maximální počet romských dětí ve třídě jsou čtyři až pět. Pouze v takovém případě je zajištěna potřebná pozornost všem dětem a učitel se jim může plně věnovat. Při práci s romskými dětmi je potřeba neustále kontrolovat zpětnou vazbu a ujišťovat se, že děti ve třídě rozumí, že nejsou ztracené. Školy, které pracují s romskými dětmi, by měly zaměstnávat na plný úvazek školního psychologa, etopeda, sociálního pedagoga, spolupracovat se sociálními pracovníky a dalšími pomáhajícími profesemi.

³⁸ NĚMEC, J., ŠTĚPAŘOVÁ, E., GULOVÁ, L. Edukace sociálně znevýhodněných žáků. Romský žák v přípravné třídě z pohledu učitelů. In Přístupy ke vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení na základní škole. 1. vyd. Brno : Paido, 2007. s. 80-89. ISBN 978-80-7315-150-8.

Při práci se žáky z romské komunity je nutné, aby pedagogičtí pracovníci a ostatní odborníci ve škole a na poradenských pracovištích pracující s dětmi ze sociálně vyloučeného prostředí dobře znali specifika rodinného prostředí dětí, odlišnosti v rodinné výchově a v sociálním vývoji dítěte. Je nutné, aby se všichni, kteří s romskými dětmi pracují, v této oblasti dále vzdělávali.

Aktivita:

1. „Vytvoření důvěry ve skupině“

Skupina se rozdělí do dvojic. Jeden z páru zavře oči, druhý si stoupne za něj, chytne ho za ramena a provádí po místnosti, aniž by narazili do stolů, židlí či ostatních dětí. Po chvíli se dvojice vymění.

2. „Balancování“

Dvojice dětí stojí proti sobě a navzájem se dotýkají dlaněmi. Tlakem na dlaně se snaží toho druhého vytlačit z místa.

3. „Cvičení na posílení sebevědomí“

Každý ve skupině si najde do dvojice partnera, se kterým se moc nezná. Řeknou si o sobě dva pozitivní aspekty. Poté ostatním referují o tom druhém, co jim bylo řečeno. Za týden si žáci mezi sebou pohovoří o tom, které dvě věci se jim za tu dobu povedly, ze kterých mají radost, na co jsou hrdí.

4. „Zvířecí pantomima“ (pomůcky: kartičky s názvy různých zvířat)

Rozdělíme se do několika menších družstev. Sedneme si do velkého půlkruhu a postupně bude každý hráč pantomimicky předvádět zvíře, které si vylosuje na kartičce. Všechna družstva sledují pozorně průběh předvádění. Mohou se společně radit, a jakmile zvíře poznají, oznámí jejich mluvčí jméno zvířete. Družstvo, které nejrychleji řekne správné jméno, získává bod. Každé družstvo smí hádat jen jednou. Pokud jméno nikdo neuhodne, kartička se odkládá. Nastupuje další hráč. První kolo končí, když se v předvádění zvířat vystřídali všichni hráči. Družstvo s nejvyšším počtem bodů vyhrává.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Se svojí třídou pracuji již třetím rokem, jsou v ní děti ze sedmi romských rodin a já mám tak možnost je pozorovat a porovnávat z dlouhodobějšího hlediska. Vše podle mého názoru začíná i končí v rodině, což ostatně platí i pro většinovou populaci. Mám to štěstí, že téměř všechny romské rodiny pomalu překračují své tradice a snaží se přizpůsobit požadavkům současné doby a chápou vzdělání a intenzivní rozšiřování znalostí a vědomostí jako krok k lepší budoucnosti svých dětí. Výborným příkladem je škola v přírodě, kam pravidelně jezdí všechny romské děti a těší se na ni celý rok. V jednom týdnu se stávají součástí komunity, kde funguje komunikace, vzájemná pomoc, podpora a kde se veškeré rozdíly se stírají. Mají samozřejmě i společné zážitky.
- Nejprve jsem žákům vysvětlila a přiblížila pojmy sociální znevýhodnění a vzdělávání (povídali jsme si o tom, co je to sociální znevýhodnění, sociokulturně znevýhodněné prostředí, vzdělávání...). Potom jsme prováděli aktivity „Vytvoření důvěry ve skupině“ a „Cvičení na posílení sebevědomí“, kde si žáci o sobě řekli dva pozitivní aspekty. Vzhledem k tomu, že dané téma bylo žákům blízké, aktivity se jim velmi líbily a všechny se ochotně a „se zápallem pro věc“ zapojily.
- V rámci tohoto tématu jsme nejprve diskutovali o problematice týkající se vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním. Žáci reagovali kladně, jejich názory směřovaly k rovnému vzdělávání pro všechny. Poté jsme si v hodině přírodovědy zahráli hru „Hádej, kdo jsem“. Žáci měli spolupracovat ve skupině a uhodnout myšlené zvíře. Během hry mezi sebou museli komunikovat, respektovat názory ostatních členů skupiny a domluvit se vždy na jedné otázce. Zároveň museli dávat pozor, aby se neopakovaly otázky, které již byly řečeny od jiných skupin. Cílem této hry bylo umět naslouchat všem spolužákům ve skupině a respektovat jejich názor. Žákům se hra líbila a splnila veškeré cíle.

16. Narušená komunikační schopnost

Pojem „narušená komunikační schopnost“ zahrnuje veškeré poruchy komunikace. Je jedním ze základních termínů, kterými se v současné době logopedie zabývá. Komunikační schopnost a narušenou komunikační schopnost je nutné chápat v celé její šíři.

Sledujeme všechny čtyři jazykové roviny řeči:

- lexikálně-sémantickou (obsahová stránka řeči)
- morfológicko-syntaktickou (gramatická stránka řeči)
- foneticko-fonologickou (zvuková stránka řeči)
- pragmatickou (uplatnění řeči)

O poruše komunikace mluvíme tehdy, když některá z jazykových rovin nebo několik rovin současně působí rušivě vzhledem ke komunikačnímu záměru.

Příčiny narušené komunikační schopnosti:

- genové mutace
- aberace chromozomů
- vývojové odchylky
- orgánová poškození receptorů centrální části
- působení nepodnětného, nevhodného či nestimulujícího prostředí
- narušení sociální interakce

Při diagnostice narušené komunikační schopnosti se využívají všeobecné zásady diagnostiky, tj.

- objektivnost
- komplexnost
- týmový přístup
- kvantifikace
- dlouhodobé pozorování

Využíváme metody speciálně pedagogické diagnostiky, např.

- pozorování
- explorační metody – dotazník, rozhovor
- diagnostické zkoušení
- testové metody
- kazuistické metody
- rozbor výsledků činností
- přístrojové a mechanické metody

Ve škole se může učitel setkat s těmito nejčastějšími poruchami řeči:

- dyslalie (nesprávná výslovnost jedné nebo více hlásek)
- balbuties (kuktavost)
- opožděný vývoj řeči (vývojová dysfázie)
- specifické poruchy řeči (artikulační dyspraxie)

Pomůcky využívané při práci s jedincem s narušenou komunikační schopností:

- stimulační – zvukové hračky, hudební nástroje, foukadla
- motivační – hry, hračky, předměty, stavebnice
- didaktické – soubory obrázků, tematické obrázky, říkanky, povídky, čtecí tabulky
- derivační – slouží k odvrácení pozornosti od vady řeči – metronom, bílý šum
- podpůrné – špachtle, logopedické sondy, rotavibrátory
- názorné – logopedické zrcadlo
- registrační – záznamové archy, tabulky, zvukové záznamy, videozáznamy

Aktivita:

1. „Dechová cvičení“

Dvojice žáků si sedne naproti sobě k lavici. Na lavici postaví míček, který se snaží pomocí dechu navzájem si posílat.

2. „Oromotorická cvičení“

Provádí se za asistence pedagoga u zrcadla – na rozkmitání jazyka, úst.

3. „Kukačko, zakukej“

Žáci sedí v kruhu, mají skloněné hlavy. Jedno z dětí jde za dveře. Mezitím učitel určí jednoho žáka – kukačku, která bude na vyzvání „kukat“. Když se žák vrátí ze zádveří, všichni žáci skloní hlavy a učitel řekne: „Kukačko, zakukej“. Žák, který byl za dveřmi, musí uhádnout, kdo zakukal. Poté se děti vymění.

4. „Sáček“

Děti sedí v kruhu. Společně s učitelem se co nejvíce nadechnou a nafouknou „sáček“ (břícho), poté ho postupně upouští a vydechují. Vždy když učitel ukáže, přestanou upouštět vzduch. Sáček vypouštíme na několikrát, postupně prodlužujeme dobu vyfouknutí.

5. Breptadla, říkanky

6. „Tichá pošta“

Děti sedí v řadě, první pošeptá druhému slovo nebo větu. Každé dítě předává dál sousedovi, poslední v řadě vysloví slovo, které slyšel, nahlas.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V poslední době přibývá dětí s různými logopedickými problémy, ať se již jedná o poruchy vrozené či získané. Logopedie se také často zabývá narušenou komunikační schopností. Definovat ji je však často velmi náročné s ohledem na věk jedince i oblast, ve které žije apod. Ve škole hrajeme různé hry, které lze používat jako metodu při práci s takovými jedinci. Jsou to např. hry „Tichá pošta“, „Kukačko, zakukej“, jazykolamy i různá dechová cvičení. Takové činnosti zařazujeme ve výuce jako relaxační a zároveň procvičovací v dané oblasti.
- Vysvětlily jsme si, jaké problémy mohou mít lidé, pokud je jejich komunikace nějakým způsobem narušená. Společně s dětmi jsme si předvedly několik příkladů – koktavost,

breptavost, dyslálii, dysartrii. Děti se koktavosti i breptavosti smály. Vysvětlily jsme si, že pro tyto jedince, kteří nějakým typem narušené komunikační schopnosti trpí, je komunikace samotná velký stres a posměch je to nejhorší, co mohou udělat. Děti měly za úkol si vyzkoušet, jaké to je, aby si uvědomily, že vysmívání je opravdu nepříjemné. Poté jsme si uvedly i ty poruchy, které vznikají následkem nějakého úrazu a mohou potkat kohokoliv z nás. Zároveň jsme si vysvětlily i pojem logopedie.

V druhé části jsme se zaměřili na dechová a artikulační cvičení. Děti si při nich procvičily mluvidla. Na závěr jsme s dětmi hráli různé hry a procvičovaly říkadla a jazykolamy. Zahrály si na tichou poštu, na kukačku, vymýšlely slova na určitá písmena, hrály hru „Letí dráček letí, ptá se našich dětí: Děti, děti, co tu je, co se na K jmenuje...?“ atd.

Hodina byla velmi pestrá, zapojily se všechny děti a bylo na nich vidět, že je práce a hra baví.

- Pod narušenou komunikační schopností se skrývají různé kategorie obtíží. Obvykle si představíme problémy spojené s dyslálií či složitější syndromy a poruchy. Ovšem pro školní úspěšnost jsou velmi důležité oblasti zrakového vnímání, sluchové diferenciacce, fonematického sluchu atd. Proto se rozvoji těchto oblastí věnujeme každý den. Hrajeme hry rozvíjející zrak – jedno dítě jde za dveře, po návratu hádá, co se na určitém spolužákovi změnilo. Kouzelné obrázky – diferenciacce figury a pozadí atd. Hry rozvíjející sluchové vnímání – ztracený budík. Klasický starý budík schováme ve třídě a děti hledají dle zvuku, kde je ukrytý.

- Během posledních let značně přibývá dětí s různými logopedickými problémy. Jedná se zejména o děti předškolního věku, ale i děti mladšího školního věku, u kterých byla logopedická péče zanedbána. Důležité je zamyslet se nad samotnou příčinou narušené komunikační schopnosti, pokud se nejedná o poruchy vrozené, ale získané. Přímá definice pojmu „narušená komunikační schopnost“ je velice obtížná, neboť se soustřeďuje na řadu doprovodných aspektů, jako např. věk jedince, prostředí, ve kterém daný jedinec žije, jeho vzdělání, popř. práci. Komunikační schopnost je třeba rozvíjet co nejdříve v postnatálním období, podněcovat v dítěti touhu poznávat a ptát se, motivovat ho k rozvoji slovní zásoby. Pokud rodiče tuto důležitou fázi zanedbají či podcení, může být komunikační schopnost narušena. V průběhu jazykové výuky se na 1. stupni proto snažíme získat u dětí zájem o učivo a zapojujeme tak do výukových jednotek co nejvíce aktivit zaměřených na rozvoj komunikačních schopností. Mezi nejoblíbenější spadají určitě jazykolamy či rytmická říkadla

s doprovodnými pohyby, při kterých si děti procvičují zřetelnou artikulaci a zároveň se pobaví. Dále hry jako Tichá pošta, Kukačko, zakukěj, Slovní kopaná, dechová cvičení anebo často preferované vymýšlení příběhu dle motivačního obrázku.

17. Vzdělávání žáků s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním

U dětí nacházíme velmi těsnou souvislost mezi rozumovým a fyzickým vývojem. Tělesné postižení je viditelné na první pohled, projevuje se i v psychickém stavu dítěte, má vliv na začlenění dítěte do dětského kolektivu a může způsobovat komplex méněcennosti. Později může tělesné postižení vyústit v sociální exkluzi člověka.

Rodiče dítěte s tělesným postižením si mohou pro své dítě vybrat formu vzdělávání. Záleží jen na nich, zda se jejich dítě bude vzdělávat v běžné škole formou integrace nebo v základní škole pro tělesně postižené. Třetí formou je potom základní škola při zdravotnickém zařízení.

Než rodiče udělají závažné rozhodnutí týkající se vzdělávání svého dítěte, měli by důkladně zvážit, který způsob vzdělávání je pro jejich dítě ten nejlepší a jaké množství podpory bude rodina schopná dítěti při vzdělávání poskytnout. Při rozhodování mohou rodiče využít pomoci odborných lékařů, speciálních pedagogů a psychologů.

Rozhodnou-li se rodiče pro integraci v běžné škole, znamená to pro ně velké nároky na spolupráci se školou, musí pochopit, že přijdou nezdary a selhání. Důležité je také vysvětlit rodičům ostatních žáků, že příchod žáka s tělesným postižením neznamená pro jejich dítě omezení. Naopak, nový žák bude přínosem pro pozitivní klima třídy a školy. V tom mohou pomoci spolužáci integrovaného žáka, kdy jim vysvětlíme, jak mohou novému kamarádovi pomoci a co pro něho mohou udělat. Pro žáka s postižením i pro ostatní žáky musí být integrace přínosem, musí ho motivovat a stimulovat, umožnit mu inkluzivní pobyt v kolektivu vrstevníků. Velice náročná je potom práce pedagoga, který ve třídě nejen učí, ale také zastřešuje proces inkluze v kolektivu žáků. Ideální je pravidelné zapojení speciálního pedagoga, případně asistenta pedagoga do vzdělávacího procesu.

Aby byla integrace tělesně postiženého žáka v základní škole úspěšná, musí jí předcházet vytvoření tzv. individuálních vyrovnávacích opatření pro konkrétního žáka.

Vyrovňovacími opatřeními, která jsou v možnostech školy, mohou být:

- speciální metody, formy a postupy realizované v rozsahu běžné kompetence vyučujícího
- individuální přístup učitelů
- využití individuálně vzdělávacího plánu
- využívání upravených výukových materiálů, individuálně vytvořených pomůcek, využívání jiných forem prověřování znalostí i samotného hodnocení³⁹

Integrace žáka v běžné škole probíhá ve spolupráci se SPC.

1. Pro děti s lehkým tělesným postižením přizpůsobuje škola formy a metody práce potřebám žáka, kdy se klade důraz na respektování možností žáka a zvýšený individuální přístup k žákovi.
2. Škola na základě doporučení SPC pracuje s takovými formami, metodami a postupy výuky, které jsou pro žáka nejvhodnější. Tento způsob je vhodný pro děti se středně těžkým tělesným postižením.
3. Žáci s větší mírou postižení motoriky na základě postižení CNS využívají speciální učebnice a didaktické kompenzační a rehabilitační pomůcky, obsah učiva může být modifikován nebo i redukován. V tomto případě doporučí SPC snížení počtu žáků ve třídě.
4. Velmi úzká spolupráce se SPC se využívá u těžkých případů tělesného postižení. Výuka těchto žáků je zajišťována speciálním pedagogem s příslušnou kvalifikací, který pracuje v tandemu s učitelem. U některých žáků se využívají navíc i náhradní formy komunikace a speciální pomůcky (komunikátory, PC, speciální klávesnice).

Aktivity:

Aktivitám by měl vždy předcházet rozhovor učitele s dětmi o tělesně postižených lidech, kteří žijí mezi námi. Učitel by měl zdůraznit, s jakými problémy se musí v životě potýkat a jak jim můžeme pomoci. Mohou použít i příklad, pokud takový žák školu navštěvuje nebo navštěvoval.

³⁹ Novela vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 73/2005 Sb., o podmínkách vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

1. Otázky a odpovědi v kruhu

Jak by nám bylo, kdyby se nám někdo posmíval?

Co cítíme, když se s námi nikdo nebaví?

Jaké to je být odstrčený, opuštěný?

Jak poznáme, že je někdo kamarád – zlý?

Proč lidé někdy někomu ubližují? apod.

- otázky může učitel modifikovat podle situace ve třídě, věku dětí apod.

2. Malování nohama, ústy

3. Jízda zručnosti na invalidním vozíku (pokud ho škola má) nebo chůze o berlích

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Za celou svoji pedagogickou kariéru jsem neměla možnost vzdělávat dítě s tělesným postižením, ale působila jsem na škole, kde byl integrován chlapec s těžkým poškozením končetin a velmi omezenou hybností. Nejednalo se však o žáka s mentálním poškozením. Po celou dobu školní docházky až do 9. třídy jej děti braly zcela normálně jako sobě rovného a snažily se mu všemožně pomáhat. Děti s tělesným postižením lze umisťovat do normálních škol obtížně, jelikož to často nedovolí možnosti dané školy. Naše škola však spolupracuje s ústavem pro tělesně postižené na Kociánce, kam naši žáci pravidelně docházejí na různé společné akce. Mají možnost bezprostřední komunikace i aktivit s postiženými dětmi, mohou si i vyzkoušet různé situace - jízdu na vozíčku, omezenou hybnost apod. Tyto zkušenosti jsou pro děti jedinečné, neboť jim pomáhají vcítit se do situace druhého.

- Nejprve jsem žákům vysvětlila pojmy tělesné postižení a zdravotní znevýhodnění. Potom jsem jim vyprávěla, jaké jsou podmínky pro vzdělávání těchto žáků, jejich specifika a předpoklady pro školní práci (podpůrná a vyrovnávací opatření). Pro zpestření tématu jsem jim jako speciální pedagog vyprávěla o svých zkušenostech z praxe, když jsem pracovala s dětmi s tělesným postižením a souběžným postižením více vadami v základní škole speciální. Nakonec jsme si v komunitním kruhu povídali o tom, jak by nám bylo, kdyby se nám někdo posmíval; jak se cítíme, když se s námi nikdo nebaví; jak je asi člověku, který je odstrčený nebo opuštěný; jak poznáme, že je někdo kamarád nebo zlý a proč někteří lidé někdy někomu

ubližují... Poté jsme se bavili o náhradních způsobech psaní. Pro žáky bylo téma velmi zajímavé a s nadšením se všichni zapojili do jednotlivých aktivit.

- Na aktivity jsem navázala povídáním o vodících psech, kdy děti viděly v praxi ukázky výcviku. Děti hovořily o pomoci, kterou psi poskytují postiženým v každodenním životě. Uvědomily si, že je potřeba postiženým kamarádům pomáhat nejen radou, ale i skutkem a při tom je zapojovat co nejvíce do her s ohledem na postižení.

- Z rozhovoru se žáky o lidech s tělesným postižením vyplynula velká empatie a snaha žáků pomáhat postiženým lidem. Děti mají ve svém okolí lidi s postižením, dva mají dokonce postižené sourozence.

Při dalších aktivitách jsme zkusili odezírat ze rtů, domluvit se znakovou řečí. V tělesné výchově jsme hráli hru o poklad. Děti procházely s průvodcem překážkovou dráhu se zavázanýma očima.

- S dětmi jsme utvořili komunitní kruh a povídali si o tělesně postižených lidech, zda někoho podobného ve svém okolí znají, jak se k těmto lidem chovají na ulici, v dopravním prostředku, co těmto lidem pomáhá (berle, hůlky, vozíky, asistenční psi apod.).

Začala jsem dětem klást otázky, např. Posmíval se ti někdy někdo a proč? Jak poznáte, že je někdo zlý? Proč jsou lidé zlí a proč ubližují? Jak se cítíš, když se s tebou někdo nebaví a nekamarádí s tebou? Uvedla jsem i příklady ze svého života, co se mně jako malé holce občas stávalo. Děti vyprávěly o situacích, kdy se s nimi někdo nebavil, kdo nad nimi „ohrnoval nos“, proč si s nimi některé děti nechtěly hrát, jak na ně na ulici a na dětském hřišti pokřikovaly a nadávaly jim.

Dále děti dostaly za úkol nakreslit jednoduchý obrázek – postavičku či domeček, ale měly použít druhou ruku než tu dominantní. Pak zkusily nakreslit sluníčko tužkou, kterou drželi v puse. Nikomu se obrázek nepodařil, nedokázali vytvořit tlak na papír, pořádně ho přidržel a tvarově se přiblížit kreslenému předmětu.

Na závěr jsme shrnuli dosavadní znalosti a museli jsme uznat, že je opravdu těžké některé věci zvládnout. Ukázala jsem jim i obrázky, které namalovali lidé pusou či nohama.

18. Vzdělávání žáků se zrakovým postižením

Žáci se zrakovým postižením jsou u nás integrováni do běžných základních škol, kde je jim speciálními pedagogy poskytována odborná péče (např. výcvik prostorové orientace, psaní a čtení Braillova písma). Podle názoru odborné veřejnosti není speciálně pedagogická péče pro děti se zrakovým postižením v současné době na úrovni péče ostatních vyspělých států. Důvodem je malá odborná připravenost učitelů, malá vybavenost škol kompenzačními pomůckami a vysoký počet žáků ve třídách.

Speciální školy pro žáky se zrakovým postižením oproti tomu dosahují vysokých kvalit, a to jak po stránce odbornosti speciální pedagogů, tak po stránce materiálního vybavení.

Další způsob vzdělávání žáků se zrakovým postižením jsou speciální třídy základních škol, které mají tu výhodu, že alespoň částečně umožňují sociální začlenění žáků do kolektivu běžné školy.

Učitelé by v běžné vyučovací hodině měli uzpůsobit metody práce, strukturu hodiny a volbu aktivit tak, aby se žáci se zrakovým postižením mohli zapojit do vyučování podle svých možností a schopností, a v maximální možné míře využít pro lepší zapojení žáka kompenzační pomůcky:

Kompenzační pomůcky pro částečnou ztrátu zraku:

- zvětšené písmo voleno podle potřeb žáka
- ilustrace s jednoduchou černou konturou
- užití sytých kontrastních barev
- psací pomůcky se silnou stopou
- speciální optika a zdvižná pracovní deska stolu

Kompenzace úplné ztráty zraku:

- tabulky na psaní Braillova písma
- speciální učebnice v Braillovu písmu
- slepecký psací stroj (např. Pichtův)

- nahrávky zvuku
- PC s brazilským řádkem a hlasovým výstupem⁴⁰

Integrace dítěte se zrakovým postižením je velmi citlivou problematikou. Každý pedagog, který se rozhodne pro integrovanou výuku, by měl v první řadě zvážit své schopnosti a uvědomit si veškeré obtíže, které s integrovanou výukou úzce souvisejí.

Doporučujeme využívat práci ve skupině, kde žák pracuje s ověřeným týmem spolužáků, kteří jsou zvyklí mu v práci pomáhat. Učitel, který má ve své třídě dítě se zrakovým postižením, by měl absolvovat přípravu v odborných kurzech a školeních, aby byl připraven zvládnout ve výuce úskalí práce s inkluzivní třídou se žákem se zrakovým postižením.

Aktivity:

1. „Hra na slepou bábu“

Jeden žák má zavázané oči, ostatní s ním otáčejí, aby ztratil orientaci. Potom na sebe upozorňují zvuky, dotýkáním, šťoucháním a slepá bába je má chytit. Koho chytí, stává se novou slepou bábou.

2. „Na slepého slona“

První dítě si klekne na všechny čtyři a zavře oči. Druhé dítě se mu posadí na záda a bude „řídít slona“ (rukama, slovně), aby do něčeho nenarazil. Dá se využít i jako soutěž dvojic.

3. „Na kukačky“ (kompenzace zraku sluchem)

Dítě se zavázanýma očima ukazuje směr, odkud „kuká kukačka“.

4. „Hádej, co to je“ (kompenzace zraku hmatem)

Dítěti se zavázanýma očima vkládáme do ruky různé předměty a ono má poznat, co to je.

⁴⁰ http://is.muni.cz/th/183804/pedf_b/Bakalarska_prace_Final_Text_2.txt

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Pro děti mladšího školního věku je velmi obtížné nechat nějakou chvíli zavřené oči, či snad si je dokonce nechat zavázat. Proto jsem velmi dbala na reakce dětí při veškerých činnostech a ve chvíli, kdy jim to bylo nepříjemné, jsme oči opět otevřeli nebo odkryli. S dětmi jsme hráli hru, kdy se „poslepu“ určuje místo, odkud jde zvuk a o jaký zvuk se jedná. Dále jsme se procházeli třídou ve dvojicích, kdy mělo jedno z dětí zavázané oči a druhé bylo vodičem. Pro větší pocit bezpečí si děti volily dvojice samy tak, aby svému vodiči důvěřovaly.
- Se žáky jsme se zaměřili hlavně na aktivity k danému tématu. Začali jsme „Hrou na slepou bábu“, kde měl jeden žák zavázané oči a podle hlasu hledal ostatní spolužáky. Pokračovali jsme orientačními hrami se zavázanýma očima, kdy žák, který měl zrovna zavázané oči, měl jít podle nasměrování učitele ke dveřím a počítat, kolik kroků ujde. Protože se žákům aktivity velmi líbily a v tělocvičně jsme pro ně měli dostatek prostoru, vyzkoušeli jsme si ještě hru „Na slepého slona“. Jedno dítě se se zavázanýma očima postavilo na všechny čtyři a druhé, které se mu posadilo na záda, ho muselo buď slovně nebo rukama řídit. Bylo to celkem obtížné, protože děti, které „řídily“ dítě se zavázanýma očima, měly obtíže s určováním pravé a levé strany a taktéž se nedokázaly slovně vždy zcela přesně vyjádřit, kam má „slon“ vlastně jít (neuvědomily si, že dítě, které je „vedeno“, nevidí, tudíž je v obtížnější pozici). Nakonec jsme si ještě pomocí eurofólie vyzkoušeli nasimulovat jednu ze zrakových vad.
- Nejprve jsme si s dětmi povídali o lidech, kteří mají určité postižení. Ptala jsem se jich, zda někdy někoho takového viděly. Také jsme přemýšleli nad tím, jakým způsobem si tito lidé pomáhají, aby si ulehčili život. Děti začaly jmenovat pomůcky, které slouží zrakově postiženým lidem - pes, bílá hůlka, signalizační zařízení apod. Dětem jsem řekla, že si na tyto lidi zahrajeme a vyzkoušíme si, jaké to je být zrakově postižený, orientovat se v prostoru a manipulovat s předměty. Prvním úkolem dětí bylo se zavázanýma očima rozpoznat pouze hmatem různá geometrická tělesa, která už znají. Obtížnější variantou pak bylo poznávání prostorových písmen.

Další úkoly plnily děti ve dvojicích. Jedno dítě navigovalo druhé se zavázanýma očima při sbírání barevných kruhů, balonků nebo při projíždění autíčkem po vyznačené dráze.

Zajímavým úkolem bylo svázání dvou dětí švihadlem, kdy měl jeden opět zakryté oči a druhý navigoval. Projevila se zde schopnost spolupráce, důvěra a komunikace.

Posledním úkolem byla stavebnice, ze které děti poslepu stavěly věž, a rovnání předmětů podle velikosti. Stavění věže bylo bez problémů, řazení předmětů už bylo složitější.

Hodina byla pestrá a dětem se velmi líbila.

- Integrace žáků se zrakovým postižením je citlivým tématem a názory na integraci do běžných školských zařízení, popř. přímo inkluzi se různí. Přípravenost školství v podobě vybavenosti speciálními učebnicemi, didaktickými a kompenzačními pomůckami, včetně vzdělání a připravenosti pedagogů se nachází ve fázi plánování, budování a snahy vytvořit podmínky k jejímu zavedení v budoucnu. Reálná možnost integrace pro jedince se speciálními vzdělávacími potřebami je nyní stále převážně směřována do speciálních škol, které zajistí nejlepší možné výukové podmínky.

V různých aktivitách si děti vyzkoušely, jak obtížná by pro ně byla komunikace bez užití jednoho z nejdůležitějších smyslů. Hráli jsme „Na slepou bábu“, ve dvojicích si děti vyzkoušely orientační hry se zavázanýma očima, a jakmile si zmapovaly terén třídy, zkusily si ve dvojicích zasoutěžit ve „Hře na slepého slona“. Tato aktivita děti velmi bavila a ve druhém kole se již všechny děti díky zkušeným řidičům vyhnuly překážkám.

Další aktivita „Hra na vodiče“ rozvíjela u dětí zodpovědnost a schopnost spolupráce, jelikož jsou dva žáci k sobě připoutáni provazem a jeden vede druhého se zavázanýma očima bez dotyku těla k cíli. V posledních dvou hrách „Na kukačky“ a „Hádej co to je“ si děti procvičily další dva důležité smysly – sluch a hmat.

- V naší třídě jsou tři žáci, kteří nosí brýle, a jeden žák má na základě zdravotních obtíží potíže s rozpoznáváním červené, zelené a modré barvy.

S žáky jsme si povídali o Braillově písmu, vyzkoušeli jsme si hry se zavázanýma očima. Z klobouku žáci vytahovali předměty denní potřeby a podle hmatu měli určit, o jakou věc se jedná.

V tělesné výchově si žáci vyzkoušeli hru „Na slepou bábu“.

19. Vzdělávání žáků se sluchovým postižením

Sluch je pro člověka jedním z nejdůležitějších smyslů. Díky němu jsme schopni vnímat nejrůznější zvuky, což nám umožňuje orientovat se v prostoru, vnímat okolí, mít pocit osobní jistoty a bezpečí. Dále je sluch základní podmínkou pro rozvoj řeči a mezilidské komunikace. Sluchové postižení proto představuje nejtěžší bariéru v komunikaci a odráží se do celkového rozvoje osobnosti.

Pojem sluchově postižený je ovšem označením v širším slova smyslu a zahrnuje v sobě celou škálu sluchových vad.

Abychom mohli zvolit výchovně vzdělávací proces, který bude dítěti se sluchovým postižením vyhovovat nejlépe, je třeba kvalifikovat sluchové poruchy jako takové. Důležité je uvědomit si rozmanitost sluchových poruch a odlišný přístup, který se pak využívá. Nejzákladnějším a nejdůležitějším aspektem pro volbu vhodné formy výchovně vzdělávacího procesu je stupeň postižení, tedy to, zda jde o nedoslýchavost nebo o dítě neslyšící.

Nedoslýchavost se dělí na různé stupně podle závažnosti sluchové ztráty. Nedoslýchaví jsou lidé, u nichž je stav sluchu oproti běžnému sluchu zhoršený. Takto znevýhodněný člověk je schopen vnímat zvuky lidské řeči díky technickým a kompenzačním pomůckám.

Neslyšící lidé však ani s pomocí nejdokonalejších kompenzačních pomůcek zvuky lidské řeči vnímat nemohou.⁴¹

Výchova a vzdělávání sluchově postižených

Pro děti sluchově postižené je prvním stupněm výchovy a vzdělávání raná péče. Jedná se o služby a programy, které jsou zajišťovány pro děti se sluchovým postižením a pro jejich rodiny. Prioritou tohoto programu je předcházet dalšímu poškození sluchu, zmírnit důsledky již existujícího poškození a poskytnout dítěti a rodině dítěte se sluchovým postižením možnost komunikace s okolím a možnost sociální integrace. Úspěšná integrace dítěte závisí zejména na:

- stupni poruchy sluchu dítěte
- studijních předpokladech a inteligenci dítěte
- osobnostních vlastnostech dítěte

⁴¹ <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-se-sluhovym-postizenim.shtml>

- jeho schopnosti využívat případné zbytky sluchového vnímání
- motivaci dítěte
- motivaci rodiny
- přístupu pedagogů

Cílem výchovy a vzdělávání dětí se sluchovým postižením je tedy komplexní péče a rozvoj všech stránek osobnosti dětí se sluchovým postižením.

Aktivity:

1. „Tlumočníci“ (neverbální komunikace)

Skupina vyšle svého zástupce k vedoucímu, ten mu pošeptá nějaký úkol pro celou skupinu. Zástupce se vrátí ke skupině a sdělí žákům zadaný úkol. Nesmí však mluvit, může nehlasně artikulovat, psát na papír, prstem ve vzduchu, nesmí se ani svých spoluhráčů dotýkat. Může používat zvuky, gesta, pohyby. Na otázky mohou zástupci skupin jen kývat nebo zavrtět hlavou. Skupina, která první pochopí a provede úkol, vyhrává.

Příklady zadání: zazpívejte písničku (Prší, prší, Kočka leze dírou...)

přineste míč, plyšáka atp.

2. „Sociometrické řady“ (neverbální komunikace)

Hra nutí hráče, aby se co nejrychleji bez mluvení dohodli a seřadili:

- *podle velikosti*
- *podle data narození*
- *podle barvy očí*
- *podle výšky*
- *podle abecedy atp.*

3. „Na řemesla“ (neverbální komunikace)

Jeden žák předvádí neverbálně nějaké řemeslo, ostatní hádají.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Prostřednictvím vybraných aktivit měli žáci možnost vžít se do role neslyšícího a na vlastní kůži si vyzkoušet, jak se žije lidem s tímto handicapem ve společnosti a jak je pro ně nesmírně těžké v této společnosti každodenně obstát. Aktivita založená na sociometrických řadách, kdy měli žáci za úkol se co nejrychleji bez mluvení seřadit podle barvy očí, výšky postavy, data narození, byla pro danou skupinu žáků poměrně velkou překážkou. Vzhledem k tomu, že jsou zvyklí spolu neustále komunikovat, museli vynaložit velké úsilí, aby v této hře obstáli a každý sám za sebe si uvědomil, jak těžce se žije lidem se sluchovým postižením v naší společnosti.

- Jako úvod k tomuto tématu bylo nutné dětem vysvětlit, co to vlastně znamená, když je někdo „postižený“ a jak postižený může člověk být. Pojmenovali jsme si všechny smysly, ukázali jsme si na ně (oči, uši, jazyk, nos a ruce) a vysvětlili si, co se stane, když o nějaký smysl přijdeme. Děti během diskuze došly k názoru, že nejhorší je ztráta sluchu či zraku.

Postupně jsme přešli k pomůckám, které takto postižení lidé potřebují a které jim pomáhají – pes, hůl, signalizační a čtecí zařízení apod.

Potom si žáci sami vyzkoušeli, jaké to je – být člověkem se sluchovým postižením. Žáci měli rozluštit znak – gesto, které jsem ukazovala, a měli poznat, co jsem tím chtěla říct. Děti rozpoznávaly i činnosti, které jsem předváděla, a povolání (pokladník, zahradník, kuchař kadeřník, holič aj.).

- Paní učitelka vytvářela různé zvuky a tóny, které měli žáci se zakrytými očima poznat (cinkání klíči, mačkání papíru, tleskání, bouchnutí dveřmi, hra na flétnu, ořezávání tužky, dupání, tekoucí voda aj.). Nakonec měly děti formou hry poznat podle hlasu, opět poslepu, svého kamaráda.

- V rámci třídnické hodiny jsme si s dětmi formou diskuze povídali na téma vzdělávání dětí se sluchovým postižením. Nejprve jsem dětem přiblížila dva odlišné stupně postižení. A to, zdali jde o nedoslýchavost nebo o dítě neslyšící. V různých aktivitách si děti vyzkoušely, jak obtížná by pro ně byla komunikace bez užití jednoho z nejdůležitějších smyslů. Při zapojení

nonverbální komunikace všechny skupinky dětí zjistily, že je velmi obtížné dorozumět se beze slov, pouze pomocí ukazování, psaní či dotýkání. Jelikož se jedná o děti mladšího školního věku, které mají menší slovní zásobu a vyjadřování je pro ně mnohdy náročné i za používání všech smyslů, byla tato činnost nesnadná. Další aktivitou si děti procvičovaly vizuální konverzaci, kdy pomocí jednotlivých znaků komunikovaly ve dvojicích s kamarády. Zadání tohoto úkolu již bylo jednodušší, ale přesto stále nelehké. Ve třetí aktivitě měly děti vytvářet sociometrické řady dle zadání, např. seřadit spolužáky podle velikosti, abecedy atd. Nejdůležitějším aspektem při plnění úkolu byla domluva, což dětem i s možností používání řeči činí značné potíže, ale nakonec všechny skupinky úkol úspěšně splnily. V této hře se nejvíce ukázaly děti s dobrými organizačními schopnostmi, které své spolužáky navedly a pomohly své skupince k vítězství.

20. Vzdělávání žáků s mentálním postižením

Žák s mentálním postižením je jedinec, u kterého zaostal vývoj rozumových schopností, dochází u něj k odlišnému vývoji některých psychických vlastností a k poruchám adaptačního chování.

Výchova mentálně postiženého dítěte je velmi náročná na pedagogické dovednosti rodičů. Potřebují velkou trpělivost, musí se naučit postupovat s dítětem pozvolna a ocenit u něho i malý pokrok a úspěch. Rodiče by neměli podléhat beznaději, měli by spolupracovat s pedagogy a členy ŠPP, obzvláště speciální pedagog a školní psycholog jim mohou být velkou oporou. U dětí s mentálním postižením stejně tak jako u ostatních handicapů dáváme přednost integraci dítěte v běžné základní škole, kde velkou roli hraje především sociální interakce těchto dětí. Pro mentálně postiženou osobu jsou výchova a vzdělávání celoživotním procesem.

Proces vzdělávání dítěte s mentálním postižením lze rozdělit do čtyř oblastí:

- předškolní vzdělávání
- období plnění povinné školní docházky
- střední vzdělávání
- celoživotní vzdělávání

Vzdělávání na základní škole speciální navazuje na výchovu v rodině a na speciální předškolní vzdělávání v mateřské škole nebo přípravném stupni základní školy speciální.

Přípravný stupeň základní školy speciální

- je určen pro děti s těžším mentálním postižením, postižením více vadami a autismem
- má tři postupné ročníky
- do přípravného stupně jsou zařazovány děti od pěti let věku
- školní vzdělávací program vychází z RVP předškolního vzdělávání

V současnosti se klade velký důraz na integraci dětí s mentálním postižením do běžné školy. Hovoříme zde o inkluzivním vzdělávání, kdy se dítě začleňuje v co největší možné míře do běžné třídy a zapojuje se podle svých schopností a možností do života školy.

U dětí s mentálním postižením hraje velkou roli využití pomůcek, jak běžných (počítačový program, interaktivní tabule, modely, mapy, obrazy a konkrétní předměty), tak i speciálních, které slouží ke kompenzaci konkrétního postižení.

Ve vyučovacím procesu se u žáků s mentálním postižením klade velký důraz na sociální integraci, spojení s praktickým životem a na rozvoj těch kompetencí, které dítěti pomohou zapojit se do života školy a v budoucnosti mu umožní zapojit se v co nejvyšší možné míře do života společnosti.

Aktivity:

Pro vzdělávání žáků s mentálním postižením využíváme hry, které kompenzují konkrétní nedostatek dítěte: paměť, postřeh, schopnost koncentrace, logické myšlení, smysl pro rytmus.

1. „Všechno lítá, co peří má“ (cvičí představivost, postřeh a schopnost reakce)

Říkáme nahlas podstatná jména a děti naslouchají. Každé podstatné jméno spojíme se slovesem „lítá“ – letadlo lítá, židle lítá, pes lítá apod. Dítě nemluví, jenom zvedá ruce. Pokud pojmenujeme něco, co nelétá, musí nechat ruce dole. Když se splete, přestává hrát. Hra se může hrát vícekrát dokola. Děti se u ní mohou pohybovat po třídě a zapojit celé tělo.

2. „Lež – nelež“ (cvičí koncentraci, logiku, schopnost reakce)

Děti si položí hlavu na lavici. Paní učitelka říká různé věty, pravdivá i nepravdivá tvrzení: Pejsek štěká, kůzle skáče, hříbátko mňouká, vláček letí,... Když dítě slyší nepravdivé tvrzení, zvedne hlavu. Udělá-li chybu, hraje další dítě.

3. „Kuba řekl“ (spojuje pohybové aktivity s koncentrací)

Učitel říká různé pokyny: upaž, čupni si, zakývej hlavou. Dítě má poslechnout jen v případě, že učitel začne pokyn: „Kuba řekl,...“ Pokud se tam objeví jiné jméno, tak dítě musí stát bez hnutí. Pokud se splete, začíná nový žák.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Protože máme v některých třídách individuálně integrované žáky s lehkým mentálním postižením, má naše škola vypracovaný Školní vzdělávací plán - varianta C. V naší třídě takový žák není, ale s dětmi jsem vedla diskuzi o tom, zda si myslí, že by nám takový spolužák ve třídě vadil nebo zda by nám naopak mohl pomoci k tomu, abychom se spolu ve třídě cítili ještě lépe. Děti mě překvapily řadou různých názorů, ale převažoval ten, že by se snažily takovému spolužákovi pomáhat a vycházet mu vstříc.

- V rámci inkluzivního vzdělávání se dítě začleňuje v co největší možné míře do běžné třídy, zapojuje se podle svých schopností a možností do života školy. U dětí s mentálním postižením hraje velkou roli využití pomůcek, které jsou na dané škole dostupné. Hovoříme nejen o běžných pomůckách (např. interaktivní tabule, výukové programy, nástěnné obrazy), ale i o pomůckách speciálních, které slouží ke kompenzaci konkrétního postižení. Kompenzační pomůcky na běžných ZŠ, stejně tak jako připravenost a vzdělávání pedagogů se nacházejí ve fázi chystání a snahy vytvořit podmínky k plnohodnotné integraci. Reálná možnost integrace pro jedince s mentálním postižením je nyní stále převážně směřována do speciálních škol, které zajistí nejlepší možné výukové podmínky. Na běžných školách je větší počet žáků ve třídě, různorodé složení třídy, náročná práce s dětmi z odlišných kultur, s dětmi s poruchami učení či chování, včetně individuálních integrací. Kvůli tomu není možné věnovat se dětem s mentálním postižením individuálně.

V rámci třídnické hodiny jsme si s dětmi vyzkoušeli několik aktivit zaměřených na rozvoj paměti, postřehu, schopnosti koncentrace, logického myšlení a smyslu pro rytmus. Aktivizační metodou byla hra „Všechno lítá, co peří má“. Děti se pohybovaly volně po třídě a zapojily celé tělo. Jejich úkolem bylo naslouchat a zvedat ruce vždy, když jsem řekla podstatné jméno, které létá. Pokud zvedly ruce i na věc, která nelétá, přestávaly hrát a fandily ostatním spolužákům. Další aktivitou byla známá hra „Kuba řekl“, kdy jeden z žáků říká různé pokyny a děti je uposlechnou pouze v případě, že žák začne pokyn „Kuba řekl“. Děti ve hře propojují pohybové dovednosti s koncentrací a mají radost ze hry. Na závěr si děti otestovaly schopnost reakce, logické myšlení a zároveň cvičily koncentraci ve hře „Lež – nelež“. Položily si hlavu na lavici a pozorně poslouchaly pravdivá i nepravdivá tvrzení. Úkolem dětí bylo zvednout hlavu, pokud uslyší nepravdivé tvrzení. Při této hře reagují děti většinou zbrkle, zvedají hlavu i na pravdivá

tvrzení, a tak trvá delší dobu, než se všechny děti zkoncentrují. Hru jsme oživilí odměnou za správné reakce ve formě vajíček, která děti proměnily za smajlíky do celoroční hry.

Použitá literatura a zdroje

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010, iii, 100 s.

CANFFIELD, H., WELS HAROLD, C., Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků, Portál 1995.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/ADHD>

http://is.muni.cz/th/183804/pedf_b/Bakalarska_prace_Final_Text_2.txt

http://is.muni.cz/th/66225/pedf_m/diplom.MV.txt

http://is.muni.cz/th/80007/pedf_r/rigo_pro_tisk_cisla_stran.pdf

<http://www.adehade.cz/diagnostika/diagnostika-a-typy-adhd/>

<http://www.adehade.cz/diagnostika/jak-poznam-jestli-ma-dite-v-moji-tride-adhd/>

<http://www.adehade.cz/pece-a-vychova/posilovani-zadouciho-chovani-u-deti-s-adhd/>

<http://www.bdadyslexia.org.uk>

http://www.inkluze.cz/_upload/73-2005.pdf

http://www.ippp.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=4&Itemid=2

<http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-se-sluhovym-postizenim.shtml>

<http://www.skolaluh.cz/word/2014/spp.doc>

is.muni.cz/th/174161/pedf_b/BcPrace.doc

Materiály z DVU výchovných poradců

MONATOVÁ, L. Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska. Brno: Paido, 1998.

Myšlenkové mapy – Tony Buzan a Barry Buzan

NĚMEC, J., ŠTĚPAŘOVÁ, E., GULOVÁ, L. Edukace sociálně znevýhodněných žáků. Romský žák v přípravné třídě z pohledu učitelů. In Přístupy ke vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení na základní škole. 1. vyd. Brno: Paido, 2007. s. 80-89. ISBN 978-80-7315-150-8.

Novela vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 73/2005 Sb., o podmínkách vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

PIPEKOVÁ, J. (Ed.) Kapitoly ze speciální pedagogiky. Brno: Paido, 1998

- PIPEKOVÁ, J., VÍTKOVÁ, M. Sociálně pedagogické aspekty ve speciální pedagogice. Brno: Paido, 1996.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 6. vyd. Praha: Portál, 2009.
- Školský zákon č. 472/2011 Sb. <http://www.msmt.cz>
- TRAIN, A. Specifické poruchy chování a pozornosti. Praha: Portál, 1977.
- VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. Pedagogika pro učitele. Praha: Grada Publishing a.s., 2011.
- VÍTKOVÁ, M. (ed.) Integrativní speciální pedagogika. Brno: Paido, 2004.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>
- ZELINKOVÁ, Olga. Poruchy učení. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 196 s.

Přílohy

Příloha č. 1 – Letáček pro rodiče: Poruchy chování

CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Poruchy chování

Je vaše dítě neklidné, nesoustředěné, impulsivní?

Co jsou poruchy chování?

Poruchy chování jsou charakteristické projevy, které se vymykají přiměřenému chování dané věkové skupiny. Představují problémy spojené s přizpůsobivostí, respektováním autorit a obecně přijímaných pravidel společenského chování.

Jak se poruchy chování projevují?

Poruchy chování se mohou projevovat následujícím způsobem:

- neklid,
- nesoustředěnost
- impulzivnost
- neposlušnost a nekázeň,
- vzdorovitost,
- negativismus,
- lhaní,

- záškoláctví, útěky, toulání,
- sebepoškozování
- krádeže,
- agresivita a šikanování.

Kam se mohu obrátit?

Přímo ve škole jsou tito odborníci:

1. Metodik prevence, jehož základní náplní práce je řešit konfliktní situace ve škole, podporovat zdravé vztahy ve třídě a mezi spolužáky.

2. Školní psycholog se zabývá prací jak s jednotlivcem, tak s třídním kolektivem.

Škola či rodiče se mohou obrátit též na pedagogicko-psychologickou poradnu či středisko výchovné péče. Pedagogicko-psychologické poradny zajišťují kromě diagnostiky dětí také poradenství pro pedagogy, rodiče i metodiky prevence. Úzce spolupracují se školou i s rodinou dítěte a dalšími institucemi. Vše potřebné můžete najít na webových stránkách www.pppbrno.cz Naše škola dlouhodobě spolupracuje s pracovištěm PPP Brno na ulici Kohoutova (adresa: Kohoutova 4, 613 00 Brno, telefon: 545 223 379-80, email: kohoutova@pppbrno.cz). V pedagogicko-psychologické poradně mohou doporučit případné neurologické či psychiatrické vyšetření.

Střediska výchovné péče jsou školskými zařízeními pro preventivně výchovnou péči a nabízejí ambulantní i intenzivní péči v podobě maximálně dvouměsíčního pobytu. Může se také jednat o jednorázovou pomoc při aktuálním problému. Dětem s poruchami chování poskytují preventivně výchovnou péči, konzultace či dlouhodobější terapeutickou intervenci. Stejně tak i rodičům a pedagogům nabízí poradenství ohledně péče o dítě s poruchou chování. Pobyt ve středisku výchovné péče je dobrovolný a měl by být postavený především na důvěře a společných cílech. Ve střediscích výchovné péče pracují především psychologové a speciální pedagogové.

Jak mohu svému dítěti pomoci?

Je důležité si uvědomit, že porucha chování neovlivňuje pouze dítě samotné, ale celou rodinu (popřípadě nejbližší lidi), a proto by podpora či terapie měla probíhat se všemi členy a blízkými osobami.

Základem podpory dítěti s poruchami chování je vytvoření bezpečného prostředí. Bezpečí s sebou nese jednotnost a důslednost ve výchovném přístupu a jasná pravidla, která dítě musí dodržovat (je možné si je i sepsat a podepsat, dělat dohody.) Pro výchovu je rovněž významné, když má dítě pevně naplánovaný den, ví, jaké aktivity jej čekají, a jsou u něj nastaveny každodenní rituály. Případné změny a nepravidelné aktivity je vhodné dítěti dát vědět s dostatečným předstihem a podrobně vysvětlit, aby se s tím dítě mohlo vyrovnat. Projevy nevhodného chování by měly být omezeny právě pravidly. Negativní projevy, jimiž si chce dítě získávat pozornost, je vhodné nereagovat a věnovat dítěti pozornost posilováním a podporováním chování žádoucího. Je dobré vyvarovat se tělesných trestů nebo jakýchkoliv jiných ponižujících reakcí na nežádoucí chování. Velmi důležitá je pozitivní motivace a podpora žádoucího chování. Stejně tak jednotnost ve výchově (mezi rodiči, mezi rodinou a školou).

Pro nápravu poruch chování jsou účinné následující možnosti:

- rodičovský trénink (učí se, jak postupovat ve výchově, jak zvládnout své dítě),
- psychoterapie dítěte (učí se zvládat vztek, zacházet s agresivitou),
- rodinná terapie (posiluje vztah mezi dítětem a rodičem),
- nácvik sociálních dovedností dítěte (učí se, jak správně reagovat v určitých situacích nekonfliktně),
- medikace v případě silných projevů negativního chování (pro zmírnění agresivního chování).

Příloha č. 2 – Letáček pro rodiče: Specifické poruchy učení

CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Specifické poruchy učení

Aneb když má dítě problém se čtením, psaním, počítáním ...

1) Co jsou SPU?

SPU – označují skupinu obtíží, které se u žáků projevují při osvojování čtení, psaní, matematických dovedností a pravopisu.

Nejčastěji sem řadíme:

- Dyslexie – porucha čtení.

Projevy: pomalé čtení, dítě slabikuje, zaměňuje písmenka, domýšlí si text, přečtenému nerozumí, nedokáže povykládat, co četlo.

- Dysgrafie – porucha psaní.

Projevy: pomalé psaní, kostrbaté písmo, kolísá nad nebo pod linku, vynechává písmena, zaměňuje tvarově podobná písmena, obtížně si vybavuje písmena.

- Dysortografie – porucha pravopisu.

Projevy: vynechává tečky, čárky, nerozlišuje měkké a tvrdé slabiky, i když zná pravopisná pravidla, nedokáže je uvést do praxe.

- Dyskalkulie - porucha matematických dovedností.

Projevy: neporovná předměty, nevyjmenuje řadu čísel, nečte matematické symboly, zaměňuje tvarově podobná čísla, problém ve sčítání, odčítání, násobení a dělení.

2) Dopady SPU na dítě?

SPU se odráží do celé osobnosti žáka, hrozí riziko neurotického vývoje. Je nutné dítě při práci motivovat a podporovat. Často vede ke snížení celkového školního výkonu. Žáci při výuce pociťují napětí, stres, často zažívají neúspěch.

3) Kam se mohu obrátit?

Pokud si nevíte s Vaším dítětem rady, nečekejte a obraťte se na třídního učitele. Ten Vám poradí a ukáže, jak společně s dítětem doma pracovat a efektivně tím zmírnit jeho výukové obtíže a odešle Vás do nejbližší pedagogicko-psychologické poradny. Ve škole se dále nachází speciální pedagog spolu s psychologem a ti Vám také rádi poradí.

4) Na které oblasti se mám doma při práci s dítětem zaměřit a tím mu pomoci?

U SPU je nutné rozvíjet různé oblasti, které se mohou svým oslabením na vzniku poruchy podílet. Třídní učitel či školní speciální pedagog Vám rád doporučí publikace a pracovní listy, které můžete využít k práci s Vaším dítětem. Zaměřujte se především na:

- Hrubou a jemnou motoriku, grafomotoriku.
- Zrakové vnímání a paměť.
- Vnímání prostoru a prostorovou představu.
- Vnímání času.
- Řeč.
- Sluchové vnímání, analýzu, syntézu, diferenciaci a paměť.
- Základní matematické představy.

Příloha č. 3 – Letáček pro rodiče: Každý má právo se vzdělávat

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Každý má právo se vzdělávat

Také u nás ve škole jsou děti se speciálními vzdělávacími potřebami

Milí rodiče,

projektový den Každý má právo se vzdělávat se konal u nás ve škole 29. a 30. května 2014 u příležitosti Dne dětí. My děti jsme mezi sebou diskutovaly a hrály hry, ve kterých jsme se pokoušely vcítit do života dětí s nějakým tělesným nebo duševním postižením.

Cílem projektového dne bylo porozumění, že právo na vzdělání mají všechny děti bez ohledu na jejich sociální situaci, vyznání, postižení či rasu. Škola všechny vzdělává podle individuálních potřeb. Třeba jsme si představili, jaké je to mít ve třídě nevidomého spolužáka. Zamýšleli jsme se nad otázkami: Měly by nevidomé děti být umísťovány do speciálních škol, nebo by měly spíš navštěvovat běžné školy? Jak bych jim ve škole pomáhal? Čím mě může spolužák s postižením obohatit? Jak můžu obohatit já jeho? Také jsme si povídali o tom, že někteří naši spolužáci mohou mít speciální poruchu učení, také to mohou být děti s mentálním postižením. Den jsme ukončili vytvořením společného tabla, které nese název – Každý má právo se vzdělávat.

Teď už víme, že:

naše škola přijímá všechny děti bez ohledu na jejich sociální situaci, vyznání, rodinnou situaci, postižení, rasu, příslušnost k menšině a vzdělává je individuálně podle jejich potřeb. Existence

různorodosti je přitom vnímána jako obohacení a přínos. Každé dítě, které se na Zemi narodí, má právo být vzděláváno ve škole.

Vaše dítě

Právo na vzdělání a Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte (publikovaná pod č. 104/1991 Sb.) v čl. 28 odst. 1 zavazuje Českou republiku činit základní vzdělání povinným a bezplatně dostupným pro všechny. Bývá označována jako Magna Charta na ochranu práv dětí a je založena na principu prospěchu každého dítěte z ustanovení, která usilují o jeho blaho a rozvoj. Jakékoliv jednání ve vztahu k dítěti by se mělo řídit nejlepším zájmem dítěte a nemělo by mu nadřazovat zájmy rodičů, natožpak zájmy toho kterého státu. Podpisem Úmluvy o právech dítěte se stát zavazuje, že bude respektovat a zabezpečovat práva stanovená Úmluvou, tedy v našem případě i právo na vzdělání, a to každému dítěti, bez jakékoliv diskriminace na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců.

Právo na vzdělání je v Úmluvě o právech dítěte explicitně vyjádřeno v čl. 28.

Podle této Úmluvy je dítětem každý lidský tvor do 18 let, pokud není věk dospělosti stanoven jinak zákony dané země. Úmluva pak pracuje s pojmem nejlepší zájem dítěte, když tento označuje za přední hledisko při všech postupech, týkajících se dětí, a to bez rozdílu, zda se jedná o soukromá či veřejná zařízení, soudy, správní či zákonodárné orgány.

Příloha č. 4 - Dotazník pro rodiče

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

DOTAZNÍK PRO RODIČE

Vážení rodiče,

žádáme vás o vyplnění krátkého dotazníku, který je zaměřen na zjištění vaší informovanosti o specifických poruchách učení a chování. Dotazníkové šetření je anonymní, veškeré získané informace budou využity pouze pro potřeby školy.

1. Víím, co jsou to specifické poruchy učení (SPU)?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

2. Zajímám se o to, zda má moje dítě SPU?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

3. Zním všeobecné projevy SPU?

- a. ano

- b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. ne
4. **Mé dítě čte pomalu, pouze slabikuje, zaměňuje písmenka, domýšlí text, přečtenému nerozumí. Víím, o kterou SPU se jedná?**
- a. ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. ne
5. **Mé dítě píše pomalu, písmo je roztřesené, kolísá nad nebo pod linku, vynechává písmenka, zaměňuje písmenka. Víím, o kterou SPU se jedná?**
- a. ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. ne
6. **Mé dítě má problémy s psaním čárek a háčků, nerozlišuje měkké a tvrdé slabiky. Víím, o kterou SPU se jedná?**
- a. ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. ne
7. **Mé dítě není schopno porovnat počet předmětů, neumí vyjmenovat řadu čísel, zaměňuje tvarově podobná čísla, problémy mu činí matematické operace – sčítání, odčítání, násobení a dělení. Víím, o kterou SPU se jedná?**
- a. ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. ne
8. **Vím, co jsou to poruchy chování?**
- a. ano
 - b. spíše ano
 - c. spíše ne
 - d. ne
9. **Znám projevy poruch chování?**
- a. ano

- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

10. Víím, co je to ADD?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

11. Zímám projevy ADD?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

12. Víím, co je to ADHD?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

13. Zímám projevy ADHD?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

14. Víím, koho mohu v případě SPU u svého dítěte kontaktovat o pomoc?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

15. Víím, kam se obrátit, pokud má moje dítě poruchu chování?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne